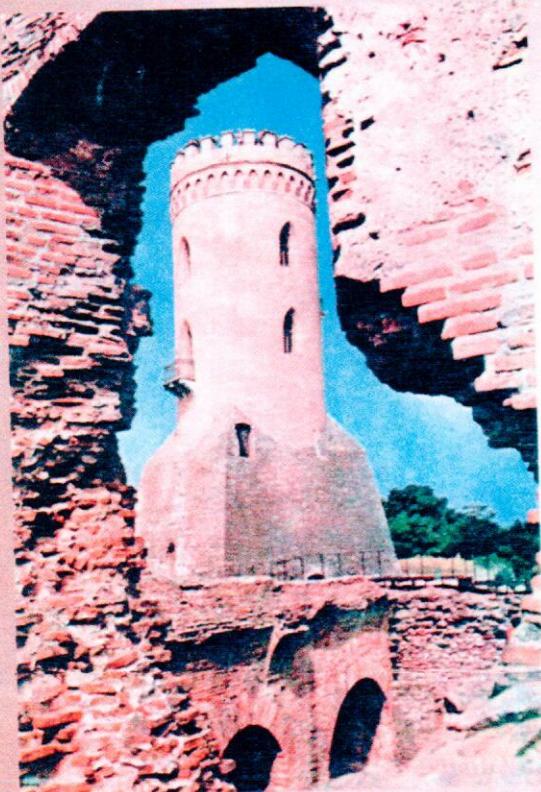

Steliană Grasu

**Bulgarii
de la
Târgoviște**

**Comunitatea Bratstvo
a Bulgarilor din România**

File de Monografie:

Bulgarii de la Târgoviște

Redactor: Mihaela Deșliu
Lector: Mihai Gelelețu
Tehnoredactare: Mihai Hățulescu

Această carte apare cu sprijinul finanțier al
Departamentului pentru Protecția Minorităților Naționale.

© Comunitatea „Bratstvo“ a Bulgarilor din România, 2000

ISBN 973-9310-34-6

Steliană Grasu

File de Monografie:

**Bulgarii de la
Târgoviște**

PREFAȚĂ

Publicarea acestei lucrări a fost determinată de nevoiea scoaterii la lumină, în mod succint, a unor date biografice despre originea și proveniența pe aceste meleaguri a locuitorilor cartierului „Matei Voievod” din municipiul Târgoviște, jud. Dâmbovița.

Cei cca. 3.000 de locuitori care trăiesc în această zonă compactă, situată în partea de sud-est a orașului Târgoviște cunoscută sub numele de „cartierul sărbilor”, denumire improprie, deoarece caracteristicile specifice ale acestora precum: limba vorbită în familie, portul popular, datinile și obiceiurile ca și ocupația de bază care este grădinăritul, toate acestea moștenite de la străbuni, precum și alte elemente, demonstrează cu prisosință originea lor de etnici bulgari.

Pentru conceperea acestei monografii autoarea s-a folosit de propria-i lucrare întocmită pentru obținerea de grad în învățământ, în perioada când a predat istoria la Școala generală Nr. 3, actualmente Școala generală Nr. 3 „Smaranda Gheorghiu”, unde învață copiii din cartierul Matei Voievod care formează majoritatea elevilor acestei școli.

Întrucât lucrarea pentru obținerea gradului în învățământ este axată pe probleme din școală, datele privind locuitorii cartierului nefiind tratate la un nivel suficient de cuprinzător, s-a procedat la îmbunătățirea lucrării dezvoltându-se prin completarea și cu alte date fiind adusă pe cât posibil la zi. În acest scop, s-a constituit un colectiv redațional condus de însăși autoarea, o contribuție substanțială aducându-și cele două educatoare de la Grădinița nr. 12 din cartier - Florica Ionciu

6

și Steliană Ghergu - care sunt de origine etnică bulgară și au fost eleve ale școlii.

Inițiativa editării lucrării aparține Asociației Culturale a Bulgarilor din Târgoviște, cu sediul în Cartierul Matei Voievod, asociație care a fost înființată încă de la data de 1 iunie 1990 având personalitate juridică¹. Deoarece după înființare, aceasta n-a desfășurat activități prin care să devină cunoscută în oraș și județ, din inițiativa subsemnatului am procedat la reactivarea acesteia, alegându-se noua conducere la data de 6 feb. 1998 și s-a mutat cu sediul în incinta Căminului Cultural din cartier.

Cu această ocazie s-a procedat și la acordarea unui nume asociației, ea purtând acum numele „ZAEDNO” (împreună), precum și la reînnoirea personalității juridice printr-o nouă hotărâre judecătorească reactualizată cu toate datele survenite, acest lucru fiind obligatoriu din punct de vedere legislativ.

Menționez că după reactivarea asociației s-au desfășurat o serie de activități organizate de aceasta, dar mai ales prin grija Comunității „Bratstvo” a Bulgarilor din România a cărei membră fondatoare este și Asociația din Târgoviște. Cu prilejul acestora ansamblul „Bosilce” al asociației, format din copii etnici bulgari dar și din copii români, a obținut succese deosebite în țară și străinătate sub îndrumarea învățătoarei Mioara Băilă de la Școala Smaranda Gheorghiu și a celor două educatoare de la Grădinița Nr. 12, amintite mai înainte.

Având în vedere importanța acestei cărți care dă posibilitatea cetățenilor etnici bulgari din cartierul la care face referire, să-și cunoască trecutul prin înaintașii lor, precum și prezentul prin ei însiși, sper ca aceasta să constituie doar un început care în viitor să se materializeze și prin alte asemenea lucrări.

În ceea ce mă privește, ca unul care m-am ocupat direct de apariția lucrării, stăruind permanent la conducerea Comunității „Bratstvo”, aduc acesteia mulțumiriile de rigoare pentru înțelegerea de care a dat doavadă și sprijinul acordat pentru editarea cărții sub egida Comunității „Bratstvo” a Bulgarilor din România.

Dumitru Vălu
Președinte de onoare
al Asociației Bulgarilor
din Târgoviște

¹ Fiind a doua pe țară după cea de la București, înființate după revoluția din 1989, iar ca Președinte a fost ales Dl. Dumitru Catangiu, etnic bulgar din cartierul Matei Voievod.

Bulgarii de la Târgoviște

Așezare geografică

Așezat în marginea de SE a orașului Târgoviște, cartierul Matei Voievod, până în 1936 - Mahalaua Sârbească, sau Sârbii, cum îl numesc localnicii, se învecinează la N cu orașul Târgoviște, la E Iazul Morilor și râul Ialomița despart cartierul de comuna Răzvad, la sud se învecinează cu satul Ulmi, ce face parte din comuna cu același nume, și la vest cu Platforma industrială a orașului.

Vatra satului se află așezată pe prima și a doua terasă a Ialomiței, în dreptul școlii nr. 3 „Smaranda Gheorghiu”, având o altitudine de 269,02 m. Înclinarea terasei Ialomiței din direcția NV - SE, pantă foarte redusă, face ca în această zonă să se formeze un sol aluvionar foarte fertil, folosit de locuitorii cartierului pentru cultura legumelor.

Aici începe zona de câmpie – Câmpia Târgoviștei – care se desfășoară în dreapta Ialomiței pe o lărgime de 6-8 km, în vecinătatea orașului, străbătută de numeroase pâraie.

Clima este determinată de așezarea geografică și relieful înconjurător. Este un climat temperat - continental cu diferențe mari de temperatură între vară și iarnă; amplitudinea termică anuală este însă diminuată de amplasarea sa în zona intracolinară, ridicându-se la numai $25^{\circ}3'$; temperatura medie anuală înregistrează $10^{\circ}3'$ apropiindu-se de cea mai ridicată din țară (11° pe

10

țărmul Mării Negre, în lunca Dunării și Banat). Temperatura medie a lunii ianuarie atinge aici cca. 2° , termometrul coborând uneori până la -20° . Media temperaturii de vară urcă până la $20^{\circ}8'$, depășind media din zona dealurilor. Uneori mercurul urcă până la 31° ¹.

Precipitațiile se integrează în tipul continental, caracterizat prin maximum în lunile mai și iunie, iar minimum în februarie, cu un regim destul de variat, ca și cel al vânturilor. Precipitațiile sub formă de zăpadă cad aici spre sfârșitul lunii februarie. Numărul zilelor senine este mai frecvent în lunile iulie, august și septembrie; al celor noroase în iunie; iar al celor acoperite și cetoase în noiembrie, decembrie și februarie.

Rețeaua hidrografică este reprezentată de râul Ialomița, care curge din direcția NV - SE. Din timpuri foarte vechi a fost tăiat din albia râului Ialomița Iazul Morilor, care, în afara punerii în mișcare a roților de măcinat, alimenta orașul cu apă, iar mai târziu a fost folosit la irigarea grădinilor de legume și zarzavaturi ale „sârbilor”.

Din punct de vedere floristic, zona se caracterizează prin existența zăvoiului de pe malul Ialomiței, unde se întâlnesc specii ca: plopul alb, salcia, alunul, lemnul căinesc, săngerul, socul, păducelul. Dintre plantele ierboase, specifice zonei sunt pirul și iarba grasă. Plantele cultivate ocupă suprafețe mari. Lunca Ialomiței a devenit o importantă zonă legumicolă, culturile fiind înlesnite de posibilitățile de irigare. Producția legumicolă depășește chiar nevoile municipiului, surplussurile fiind orientate către alte centre, atât din județ cât și din țară (Predeal, Brașov, Ploiești). Dintre cerealele care se bucură de condiții prielnice de dezvoltare se impun: grâul, orzul de toamnă, orzul de primăvară, porumbul.

¹ Târgoviste, file de monografie. - Târgoviste : Editura Consiliului de Educație Politică și Cultură, 1977, p. 11

Fauna este reprezentată de iepuri, vulpi, viezuri, dihorii, mai puțin lupi. Dintre păsări, coțofana și cioara se situează pe primul loc. Animalele domestice frecvente sunt: cai, porci, păsări.

În secolul trecut și la începutul acestui secol, foarte frecvent întâlnit era bivolul; astăzi, complet dispărut.

Cartierul este străbătut în direcția N.V. - S.E. de șoseaua Târgoviște - București și alcătuit din străzile:

Calea București - de la școala „Smaranda Gheorghe” (școala nr. 3) și biserică Sf. Nifon până la oborul vechi pe o lungime de 1,5 km.

Calea Ploiești - de la Întreprinderea Viei și Vinului (Vinalcool), până la grădinile „sârbilor” pe o lungime de 1 km, (strada se numește astfel pentru că pe aici era vechiul drum spre Ploiești).

Strada Nouă - pe o lungime de 0,57 km și străzile Cerceluș, Aurorei, Lămăiței, Eroilor, Grădinari, Legumelor, care fac legătura între celelalte trei artere principale.

Populație

Cartierul este locuit de o populație de origine bulgară, în proporție de 80%. Deși sunt numiți „sârbi”, deși cartierul lor s-a numit până nu de mult „Mahalaua sârbească”, iar astăzi localnicii numesc acest cartier „Sârbii” ei sunt totuși bulgari de origine. Se poate constata ușor această origine după limba vorbită de ei și după port. Costumul lor național, sucman, din postav negru tivit pe margine și la buzunare cu roșu, ie înflorâtă (de fapt o cămașă lungă cusută cu flori în partea de sus), pieptul plin de salbe cu galbeni, este un port ce există în Macedonia bulgărească și grecească. Portul din Macedonia expus în muzeele din Plovdiv și Atena este identic cu portul vechi din mahalaua „sârbilor”, ceea ce poate indica și regiunea din care provine această popu-

12

lație. De asemenea, cuvintele unor cântece populare vorbesc despre Stara Planina și Sofia; denumiri existente în Bulgaria și nu în Serbia.

Compoziția etnică din acest cartier în 1982 era următoarea:

Strada	Bulgari	Români	Familii mixte	Total	Observații
Calea București	89 (61%)	33	24	146	
Calea Ploiești	159 (79%)	12	30	201	
Str. Nouă	44 (68%)	4	17	65	
Str. Cercelus	9 (64%)	2	3	14	
Str. Aurorei	14 (61%)	5	4	23	
Str. Lămăiței	35 (95%)	-	2	37	
Str. Eroilor	28 (90%)	-	3	31	
Str. Grădinari	132 (92%)	-	11	143	
Str. Legumelor	165 (87%)	-	25	190	
total	675 (80%)	56	119	850	Număr de familii

În 1999 compozitia etnică este următoarea:

Strada	Bulgari familii persoane	Români familii persoane	Familii mixte familii persoane	Total familii persoane
Calea București	95	265	6 20 44 95	145 380
Calea Ploiești	128	341	10 21 62 152	210 414
Str. Nouă	62	165	4 10 31 75	97 250
Str. Cercelus	8	22	1 3 7 24	16 49
Str. Aurorei	15	40	6 13 11 24	32 77
Str. Lămăiței	30	97	- - 16 44	46 141
Str. Eroilor	37	90	- - 12 32	49 122
Str. Grădinari	110	290	- - 44 100	154 390
Str. Legumelor	108	265	- - 38 97	146 362
total	593	1875	27 67 265 743	895 2185

Deci:

- bulgari 593 de familii cu 1875 de persoane;
- familii mixte 265 de familii cu 743 de persoane;
- români 27 de familii cu 67 de persoane.

În total sunt 895 de familii cu 2185 de persoane.

Se observă creșterea numărului familiilor mixte și scăderea numărului de bulgari și români.

Privind tabelul de mai sus, se poate constata că majoritatea populației o formează elementul etnic bulgar, care predomină mai ales pe străzile Legumelor, Grădinari, Eroilor, Lămăiței, procentul cel mai scăzut înregistrându-

se pe Calea București (strada fiind prima apărută în acest cartier, procesul de românizare este mai avansat).

Dacă 93,41% vorbesc limba bulgară, (vorbesc această limbă și cei care fac parte din familii mixte), în schimb, limba vorbită de ei este pe cale de românizare, ea fiind mult schimbată față de bulgara contemporană. Diferă și limba vorbită de bătrâni de cea vorbită de copii.

Transformarea limbii vorbite de locuitorii cartierului Matei Voievod (Sârbi) se poate constata din tabelul următor:

Limba română	Limba bulgară contemporană	Limba vorbită de bătrâni	Limba vorbită de copii	Observații
1	2	3	4	5
casa	dom (caștata)	dom	caștata	Terminația „a” devine „ă”; articolul „ta” devine „tă” - românizat.
masa	masata	sinie	masătă	Se observă transformarea lui „a” în „ă” - terminație caracteristică limbii române.
scaun fereastră	stol geam	stol geamă	stol geamă	Se adaugă terminația „ă” caracteristică limbii române. Dispare cuvântul bulgăresc, înlocuit cu cel românesc; rămâne numai articolul „tă”.
ușă	vrata	vrată	ușătă	
pat perete	odăr stenata	odăr stenată	odăr stenată	Este românizată terminația „a” devine „ă”; articolul „ta” devine „tă”.
lampa poartă	lampa vrata	lampă vratnijă	lampă vratnijă	„a” devine „ă” Românizată terminația Românizată terminația
găină	cocoșca	cocoșcă	cocoșcă	
câine	cuce	cuce	cuce	

14

1	2	3	4	5
pisică haină	cotca dreha	cotcă drește	cotcă hainătă	Românizată terminația Rămâne numai articolul bulgăresc, substantivul devine românesc.
pantalon cizmă	gașci botuș	gașe butuș	pantalon cizmătă	Rămâne cuvântul românesc Cuvântul bulgar dispare, fiind înlocuit cu cel românesc
pantof ciorap basma mână picior nas	pantof ciorapi ciumber râca craca nos	pantof ciorap ciumber râcă crac nus	pantof ciorap ciumber râcă picioră nasă	Românizată terminația Rămâne cuvântul românesc Substantivul devine românesc; se mai păstrează terminația românizată „ă” Dispare cuvântul bulgar înlocuit cu unul românesc; rămâne numai articolul cu terminația românizată Cuvântul bulgăresc înlocuit cel românesc; articolul „ta” devine „tă”
ureche	uhō	ușeto	urechetă	
câruță	colata	colată	câruțătă	
plug grapă	plug brana	cirislo brană	plug grapătă	Substantivul bulgăresc înlocuit cu cel românesc; rămâne numai articolul
sapă	motica	motică	sapătă	Substantivul bulgăresc înlocuit cu cel românesc; rămâne numai articolul
cal greblă coasă	con grebla cosa	con grebla cosă	con greblătă cosătă	S-a românizat terminația Au românizat cuvântul: a rămas numai terminația
ciocan cui	ciuc cuca	ciocan cliu	ciocan cuiă	Cuvântul devine românesc Substantivul bulgăresc înlocuit cu cel românesc;
teslă	tesla	teslă	teslă	S-a românizat terminația rămâne numai articolul
clește grădină roșie	cleșci gradina domat	cleșteta grădinătă bulion	clește grădinătă roșietă	Cuvântul devine românesc Cuvântul este românizat Substantivul bulgăresc înlocuit cu cel românesc;
cartof ceapă neam cumătră mătușă	cartofa luc cerga cuma stvina	cartofă luc neam cumătră lală	cartof luc neam cumătră lalică	rămâne numai articolul Rămâne cuvântul românesc
				Este folosit cuvântul românesc Ește folosit cuvântul românesc Românește, în vorbirea populară, se spune „lelică”; bulgarii de la Băleni zic „strinca” - ei păstrează cuvântul bulgăresc

1	2	3	4	5
copil fată mamă soră Frate	dete momice maică sestra brat	dete momice mamă sestra brat	dete momice mamă soră frate	Este folosit cuvântul românesc Este folosit cuvântul românesc Este folosit cuvântul românesc

Se impune observația că aceasta este o limbă vorbită, nu scrisă; ei nu cunosc alfabetul folosit de limba bulgară; de asemenea, limba vorbită de bătrâni satului este o bulgară arhaică: fiind veniți aici în secolul trecut, nu sunt la curent cu evoluția limbii moderne bulgare.

Procesul de românizare este accentuat și prin amestecul populației - prin căsătorii între bulgarii din cartier și români din localitățile învecinate. Dacă cu 20-30 de ani în urmă locuitorii Mahalalei sârbești nu se căsătoreau prea des cu români, ci cu bulgari din satul lor, din Bălenii Sârbi sau din Puntea de Greci (alte localități ale județului unde se găsesc locuitori bulgari), în prezent un număr tot mai mare de tineri din acest cartier se căsătoresc cu fete și feciori români. Din 895 de familii, 265 sunt familii mixte. Referitor la naționalitatea lor, la toate recensăminte efectuate, începând din 1899 și până în 1977, ei s-au declarat români; aceasta se explică prin permanenta teamă că vor fi trimiși înapoi peste Dunăre, după ce au reușit să-și înjghebeze aici o gospodărie, găsindu-și o nouă patrie. În prezent, procesul de românizare fiind foarte avansat, ei nu se socotesc de naționalitate distinctă, ci români.

Din ce în ce mai mult, tinerii care au învățat în diferite școli nu mai vorbesc nici acasă, în familie, limba bulgară, ci pe cea română.

În ce privește creșterea numerică a populației, putem constata următoarele cifre:

16

Anul	Număr de familii
1912	220 ²
1930	394 (1577 locuitori) ³
1948	619 ⁴
1982	850 (2633 locuitori) ⁵
1999	895 (2185 locuitori)

În 1871 erau în suburbia Sârbi 196 de familii⁶, iar la 1899, 1536 de locuitori⁷. În 1899 apar 756 de bărbați și 780 de femei; după etate, situația era următoarea:

	sub 7 ani	8-14 ani	15-20 ani	21-40 ani	41-70 ani	peste 70 ani	Total
bărbați	149	141	109	207	140	10	756
Femei	168	126	118	223	135	10	780
Total	317	267	227	430	275	20	1536

După instrucțiune:

- 257 de bărbați și 90 de femei știau să scrie și să citească;

- 499 de bărbați și 690 de femei nu știau carte.

Deci, din totalul de 1536 cetăteni, 1189 nu știau carte, ceea ce înseamnă 77,4% procent de analfabetism. La 1899, din actualul cartier Matei Voievod existau numai străzile Ploiești, București, Legumelor și Grădinari și erau în plus Strada Mare (București) în continuare spre Biserică Albă, inclusiv străzile lăturalnice: Canalului, Aluniș, Nifon, Tabaci⁸. Astăzi aceste străzi nu mai există (în locul lor se află un cartier de blocuri).

² Arhivele statului - Filiala jud. Dâmbovița - Fond Primaria orașului Târgoviște, Ds. 28/1912, f. 38-41

³ Idem, Ds. 5/1930, f. 12

⁴ Idem Ds. 5/1948 pachet I f. 50

⁵ Secția Financiară a municipiului Târgoviște - Caietele de evidență populației pe 1982

⁶ Arhivele Statului -- Filiala jud. Dâmbovița -- Fond Primăria orașului Târgoviște,

Ds. 86/1871, f. 3

⁷ Idem, Ds. 143/1899, f. 50

⁸ Explicația în capitolul 3

În 1982 se constată o populație de 2633 de locuitori, din care 1310 de bărbați și 1323 de femei. După vîrstă, situația se prezintă în felul următor:

sub 18 ani	între 18 - 20 ani	între 20 - 50 ani	peste 50 ani	Total
778	101	1108	646	2633 ⁹

Din punct de vedere etnic, din 850 de familii, 675 sunt familii de bulgari, 56 familii de români și 119 familii mixte. Dacă în 1899, din totalul de 1536 de locuitori, 61 erau debitanti de băuturi spirtoase, avocați, alte profesii în comerț și industrie (și aceștia erau în majoritate români), restul ocupându-se cu agricultura, în 1982 structura era alta: dintr-un total de 2633 de oameni; 565 erau legumicultori, 449 muncitori, 51 intelectuali 1568 elevi, studenți, casnice sau pensionari.

Populația ocupată (1065 locuitori) reprezintă un procent de 40,44% din totalul populației; 30% îl reprezintă numai copiii sub 18 ani (elevi și studenți) și 10% pensionari.

Se constată un puternic proces de urbanizare prin scăderea populației ocupate în agricultură. Dacă în 1899 din 1536 de locuitori erau ocupați în agricultură 1475, în 1982, din 2633¹⁰ practicau agricultura numai 565.

Odată cu dezvoltarea economică puternică pe care a cunoscut-o orașul, Târgoviște a devenit reședința județului Dâmbovița, un mare număr de locuitori ai Mahalalei Sârbești au fost atrași în întreprinderile industriale sau comerciale ale orașului.

⁹ Secția Financiară a municipiului Târgoviște - Caietele de evidență a populației pe 1982.

¹⁰ Secția Financiară a municipiului Târgoviște - Caietele de evidență a populației pe 1982

Starea sănătății

Datorită traiului mizerabil și infect dus de populația bulgară din mahala sud-estică a Târgoviștei, boli contagioase ca scarlatina, anghina diferică, tuberculoza, ráia, bântuiau aici, mai ales printre copii, secerând multe vieți.

În 1905, șeful biroului Stării Civile de la Primăria orașului Târgoviște constata că, la 370 de copii între 4 și 8 ani, s-au înregistrat 256 de morți, deci rămâneau în viață 114 copii¹¹.

În 1893 și în 1913 s-au înregistrat și numeroase cazuri de holeră: în 1913 Mahala Sârbească fiind contaminată, a fost izolată de oraș printr-un cordon militar sanitar format din soldați. Localul școlii s-a transformat în lazaret holeric, și de aici s-a contaminat întreaga mahala.

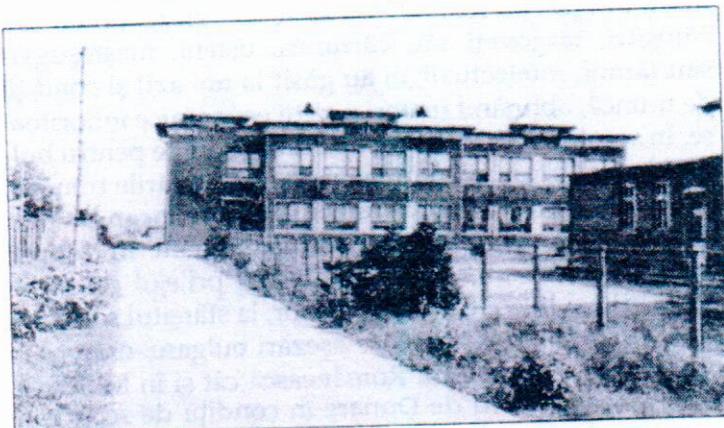

Dispensarul din strada Cerceluș (Circa sanităr nr. 4).

¹¹Arhivele Statului - Filiala jud. Dâmbovița - Fond Primaria orașului Târgoviște, Ds. 17/1905 f. 13

Aşa cum s-au schimbat multe în acest cartier, schimbări radicale s-au produs și în domeniul ocrotirii sănătății. S-a înființat un dispensar care-și avea sediul în clădirea de pe Calea Ploiești nr. 1, astăzi Întreprinderea Viei și Vinului (Vinalcool). În 1960, cu contribuția locuitorilor, pe strada Cerceluș s-a construit localul dispensarului uman și s-a dotat cu aparatura necesară. Morbiditatea în cartier este astăzi mult mai scăzută față de oraș.

În 1979 s-a dat în folosință creșa de zi și săptămânală „Matei Voievod”, construită prin contribuția cetătenilor din cartier.

Creșa din cartierul „Matei Voievod”

Evoluția istorică

Cum se explică prezența unui grup etnic bulgar la marginea Târgoviștei?

În evul mediu, când aproape întreaga Peninsula Balcanică a fost transformată în pașalâcuri turcești, țările Române, îmbinând rezistența militară cu șefie și diplomatie, și-au păstrat o largă autonomie internă. Plasate în apropierea capitalei Imperiului Otoman, teritoriile bulgărești au avut cel mai mult de suferit, turci transformând în ruine orașe, târguri și sate înfloritoare, încât mulți bulgari au fost nevoiți să se refugieze. Boieri sau călugări, târgoveți sau cărturari, oșteni, meșteșugari sau țărani, intelectuali, ei au găsit la noi azil și condiții de muncă, obținând uneori poziții economice înfloritoare. În secolele XV-XVI, aproape una soluție pentru bulgari în fața presiunii otomane era fuga în țările române.

Acste treceri la nord de Dunăre, care încep de prin secolul XIV, au atins punctul culminant în timpul războaielor ruso-turce și mai ales cu prilejul celor din 1806-1812 și 1827-1829. Datorită lor, la sfârșitul secolului al XIX-lea găsim numeroase așezări bulgare, orășenești și țărănești, atât în Țara Românească cât și în Moldova. S-au așezat la nord de Dunăre în condiții de securitate aproape deplină. Brăila, Giurgiu, Turnu, fostele raiale turcești, cât și satele din Lunca Dunării, vor absorbi acest element balcanic, cunoscut prin hănicie și sobrietate¹².

¹² Problema emigrației bulgare este tratată de:

Nicolae Ciachir - Rolul României în lupta de eliberare din SE Europei în anii 1875-1878. - Anale de istorie, nr.3/1981, p. 87.

Contribuția României la renașterea bulgară. - Anale de istorie, nr.5/1981, p. 101. C. Velichi - Așezămintele coloniștilor bulgari în 1830. - Romano-slavica III/1958, p. 117.

Emigrarea bulgarilor în Țara Românească în timpul războiului rus-turc din 1806-1812. - Romano-slavica, VIII/1963, p.27.

Emigrări la nord și sud de Dunăre în perioada 1828-1834. - Romano-slavica, II/1965, p. 67

Trecerea sârbilor, bulgarilor și altor popoare din Balcani peste Dunăre în Țara Românească se făcea fie în grupuri, fie individual. Și într-un caz și în altul, cauza era dorința de a scăpa de prigoana turcească. Cei ce veneau în grupuri continuau să trăiască aici, în mijlocul comunității, după datinile și obiceiurile din locurile părăsite. Ceilalți se pierdeau de obicei în masa localnicilor, căutând alinare unor drame care i-au determinat să părăsească plaiurile dragi ale țării natale.

Principalele Române au constituit multă vreme un loc de refugiu pentru popoarele din sudul marelui fluviu, supuse direct sălbaticiei apăsări otomane. Este sigur că popoarele din Peninsula Balcanică s-au bucurat, de-a lungul atâtore secole de suferință și umilire, de cel mai cald și dezinteresat sprijin din partea poporului român, care, neputând adesea să-i ajute mai mult, le oferea ospitalitate celor mai greu loviți.

Din mențiunile documentare și din amintirile celor de azi, conchidem că de obicei cei care au venit mai târziu se opreau acolo unde se găseau mai dinainte elemente balcanice, fapt explicabil de altfel, prin înclinarea firească a oamenilor de a se simți mai bine lângă cei mai aproape lor, și apoi nu trebuie exclusă posibilitatea unor legături permanente între cei care se strămutaseră în nordul și cei ce rămăseseră în sudul Dunării.

Așa se pare că stau lucrurile și cu bulgarii din marginea de S.E. a Târgoviștei, cartierul „Matei Voievod”.

Cartierul nu a apărut dintr-o dată, ci succesiv, în mai multe etape. Încă în evul mediu existau „Rușii den Târgoviște” sau „Rușii logofătului de lângă Târgoviște”, ceea ce pare să indice o populație de origine slavă mai veche. În hrisovul lui Radu Voievod cel Frumos (1462-1474) din 25 august 1469, aflăm că acesta a făcut danie lui Mihail din Ruși, fiului său Stan și „rușii din Târgoviște

22

toți care i-am dat"¹³. Cum în preajma Târgoviștei nu mai există nicăieri populație de origine slavă și cum de obicei cei veniți de peste Dunăre se aşezau acolo unde întâlneau pe cei de un neam cu ei, se poate presupune că acești „ruși den Târgoviște” se aflau în marginea sudică a orașului.

În mod cert, în secolul XVIII, banul Mihai Cantacuzino vorbește despre Mahalaua sârbească¹⁴. Enumerând mănăstirile și bisericile din oraș, el vorbește despre biserică „Serbiloru” și o alta a „mahalalei sărbesci”¹⁵.

Biserica „Serbiloru” este cea construită de „Mișco vel căpitan za sârbi” la 1654¹⁶; regretând răzvrătirea împotriva lui Matei Basarab, acest căpitan al seimenilor sărbi a construit biserică ce poartă azi hramul Sf. Nicolae (Simuleasa) și se află pe strada Rodnei. Aici se află atunci o mahala în care locuiau seimenii (lefegii ai lui Matei Basarab), sărbi și bulgari. Ei au fost aceia care în ultimul an de domnie l-au oprit pe dominitor trei zile la poarta cetății¹⁷.

Până târziu, la începutul secolului XX, această parte a orașului purta numele de „mahalaua sărbilor”, deși numele celor care locuiau aici erau pur românești: Gheorghe Rădescu, Petrace Pârvulescu, Costache Sorescu, Gheorghe Zărnescu, Grigore Moraru, Filip Minculescu, Costache Vătămanu, etc. Populația slavă a fost complet românizată, amintirea ei fiind numai în numele mahalalei. Ea cuprindea actualele străzi: Calea Domnească, de la Poarta Bucureștilor până la Biserică

¹³Documente privind Istoria României - sec. XIII-XIV-XV : Seria B : Tara Româneasca 1247-1500. - Editura Academiei R.P.R., 1951, p.143-144.

¹⁴Mihai Cantacuzino -- Istoria politica și geografica a Tarii Românesti, scrisă în secolul XVIII și editată de fratii Tunusli la 1801, p. 177

¹⁵Ibidem.

¹⁶V. Draghiceanu -- Calauza monumentelor istorice din județul Dâmbovița. - Editura Târgoviste, 1907, p.19.

¹⁷Istoria României. - Bucuresti : Editura Academiei R.P.R., 1964, vol III, p.179.

Albă (Biserica Sf. Nicolae Simuleasa era inclusă în Mahalaua sărbilor¹⁸); străzile Canalului, Aluniş, Nifon ce au fost demolate și pe locul lor se află astăzi un cartier de blocuri. Calea Domnească în jos, până la vechiul obor, purta numele de Calea Bucureşti (denumire reluată astăzi) și era vechiul drum care lega Târgoviștea cu Bucureștiul.

Cea de-a doua biserică despre care vorbește Mihai Cantacuzino este Biserica Sf. Nifon. Vorbind despre această biserică Nicolae Iorga specifică: „biserica din Sârbi - afară de șanțuri”¹⁹.

Este vorba de șanțul cetății a cărei poartă se află în fața magazinului Chindia, poartă reconstruită azi sub numele de Poarta Bucureștilor. Aceasta este mult mai veche decât cealaltă; din pisania ce se află în biserică se poate constata vechimea ei (vezi capitolul „Viața culturală”). Aflând din documente despre existența celor două biserici, aflate sigur în „mahalaua sărbilor”, se poate deduce întinderea acestei mahalale (în secolul trecut și la începutul acestui secol cuvântul mahala sensul de cartier), alta decât cartierul de astăzi, numit „al sărbilor”.

În catagrafia județului Dâmbovița, la 1810, în Mahalaua sărbilor apare o singură biserică veche de zid, cu hramul Sf. Niculae²⁰, ceea ce înseamnă că Sf. Nifon fiind stricată, nu era folosită (vezi capitolul „Viața culturală”). În amintita catagrafie apar în Mahalaua sărbilor „57 de case, 103 suflete bărbați, 92 suflete fămei, români, 3 case, 6 suflete bărbați, 6 suflete fămei, țigani”²¹. Deși mahalaua se numea „a sărbilor”, populația era alcătuită în majoritate din români și țigani. Aceasta

¹⁸Arhivele Statului - Filiala jud. Dâmbovița - Fond Primaria orașului Târgoviște, Ds.18/1982

¹⁹Nicolae Iorga -- Inscriptii din bisericile României. - 1908, vol. II., p.359.

²⁰Pr. Alexandru Popescu-Runcu -- Catagrafia jud. Dâmbovița la 1810. - p. 10.

²¹Ibidem

24

se poate explica prin românizarea completă a vechii populații slave.

În „Lista celor 7798 de așezări omenești ale hărții din 1835 rânduite alfabetic pe județe și ținuturi” publicată de C. C. Giurescu în lucrarea sa „Principatele Române la începutul secolului XIX”²², la orașul Târgoviște apar „Sergii - 63 de familii”. Iar la catagrafia generală a Țării Românești din 1838, la Târgoviște apar, pentru prima dată, 57 de familii de bulgari²³.

Deci, dacă la 1810 nu era o populație distinctă bulgărească în „Mahalaua Sârbilor”, această populație exista la 1838, în mod cert. Se poate trage concluzia că acești bulgari au venit în intervalul 1810-1838, în timpul unuia din cele două războaie rusu-turce: 1806-1812 sau 1827-1829. Cele 57 familii de bulgari nou venite, despre care vorbește Catagrafia din 1838 s-au stabilit, în continuarea vechii mahalale sârbești, pe strada Bucureștilor.

Având în vedere că cea mai numeroasă emigrație în nordul Dunării a avut loc după războiul rusu-turc, încheiat prin pacea de la Adrianopol (1829), - de data aceasta au trecut în nordul Dunării sate întregi de bulgari și s-au așezat în Principatele Române - se poate presupune că cele 57 familii de bulgari stabilite la Târgoviște au venit cu acest prilej. Este știut că tot atunci au venit și cele 102 familii care au întemeiat satul Băleni Sârbi²⁴.

În 1851, un număr de 57 de familii bulgărești au plecat de la Băleni de pe moșia marelui ban Grigore Băleanu; după ce și-au achitat pe anul în curs și pe anul următor, datoriile către proprietar, răscumpărându-se,

²²C. C. Giurescu - Principatele Române la începutul secolului XIX. - Bucuresti: Editura Stiintifica, 1957, p.224

²³C. Velichi - Emigrari la nord și sud de Dunare în perioada 1828-1834. - Romano-slavica, XI/1965, p.67

²⁴Gh. Trifonescu - Monografia dâmbovitei - Balenii. - Editura Muzeul jud. Dâmboviata, 1973, p.26

au venit ca oameni liberi și s-au așezat pe un loc cumpărat de la clucerul Scarlat Geanoglu din Târgoviște²⁵. Locul cumpărat se afla în marginea de SE a Târgoviștei, în continuarea vechii mahalale sârbești, „în capul orașului, pe drumul Ploieștilor”²⁶. S-au păstrat și numele celor 57 de familii strămutate, care au întemeiat de fapt cea mai mare parte a cartierului Matei Voievod sau „Sârbii”, cum îl numesc localnicii (vezi anexa nr. 1).

În 7 decembrie 1851, un număr de 23 de bulgari, printre care Mitu Sin Tudor, Ghercu Triful, Dumitru Sin Ghergu, Gheorghe Olteanu din satul Băleni, (toate aceste nume figurează printre cei 57 săsii de la Băleni) și alți 19 tovarăși ai lor cumpărau un loc ce-l avea la Herăstrău d-l Nae Rădulescu, „alătura cu d-l Scarlat Geanoglu”, de la care bulgarii cumpăraseră deja, la 15 septembrie, același an un teren²⁷. Iar la 28 septembrie 1858, Marin Sin Voicea Sârbul cumpăra pământ de la Nicolae Sin Constantin Ungureanu²⁸.

Desigur, despre ei este vorba în pisania Bisericii Sf. Nifon, unde se arată că a fost reclădită la 1854 de către „hristiani orășani Târgovești și alăturași streinii ajutători” (vezi cap. Viața culturală).

Cauza pentru care sunt numiți sărbi, deși este foarte clar că sunt bulgari, s-ar putea explica prin faptul că, în general, în țările române erau numiți sărbi toți cei veniți din sudul Dunării, indiferent din ce parte a Peninsulei Balcanice veneau; limba fiind asemănătoare, confuzia este explicabilă. N-ar fi exclus ca ei însăși să se fi declara-

²⁵Gh. Trifonescu și Toma Svirtu - Contribuții la istoricul asezării unor refugiați bulgari în județul Dâmbovița în sec. XIX. - Scripta Valahica, Tom IV/1973, p.220

²⁶Arhivele Statului -- Filiala jud. Dâmbovița -- Fond Primaria orașului Târgoviste, Ds.56/1940, p.16

²⁷Idem, Ds.24/1851, p.21

²⁸Arhivele Statului -- Filiala jud. Dâmbovița -- Fond Primaria orașului Târgoviste, Ds.11/1858, p.8

26

rat sârbi; la 1829, prin Pacea de la Adrianopol, Serbia era autonomă, pe când teritoriile bulgărești continuau să rămână pașalâcuri turcești. Declarându-se sârbi, puteau spera să treacă Dunărea mai ușor decât ca bulgari.

Cumpărându-și pământ de la acel Scarlat Geanoglu, de la Nae Rădulescu, Nicolae Sin Constantin Ungureanu sau din moșia orașului, l-au transformat în grădini (ocuparea lor de căpătenie fiind cultivarea legumelor), sau în islaz pentru vite.

În 1854 era nevoie să se modifice granițele orașului fixate prin movile, „dă vreme ce să alcătuie mahala nouă care are trebuință a-și avea împrejur coprinsuri de hrana să se adevereze aceste vânzări către bulgari și pentru islaz să se termine din nou cu alte movilițe distanță a celor 200 stânjeni socotite de la cel din urmă loc cumpărat de bulgari, fiindcă și bariera capului acelei ulițe nu mai stă unde au fost²⁹. (Este vorba despre strada Ploiești.)

Movile făcute pentru cea dintâi raionare a orașului la 200 stânjeni împrejurul orașului, „acolo negreșit să cunoasc desființate cu aşezarea bulgarilor. Acum dar trebuință reclamă ca de la cea din urmă marginea a locurilor ce au fost astăzi cumpărate de bulgari să se măsoare 200 stânjeni și unde se vor împlini să se înființeze din nou alte movile”³⁰.

Așezați în marginea sud-estică a Târgoviștei, bulgarii s-au integrat vieții orașului, devenind principalii furnizori de legume și zarzavaturi, care aprovizionau piața. Timp de aproape un secol ei au constituit populația cea mai săracă a orașului, trăind în mare mizerie și înapoiere culturală.

²⁹ Idem, Ds.29/1854, p.1

³⁰ Arhivele Statului - Filiala jud. Dâmbovița - Fond Primaria orașului Târgoviște, Ds.29/1854, p.22

În 1878 „pe stradele sârbilor era imposibil d-a mai trece cu care și chiar cu picioru’, din cauza apei și băltocelor”³¹. „Cele două strade din foburgul sârbilor” au fost pavate cu sprijinul locuitorilor, dornici să locuiască în condiții civilizate. Primăria neavând fonduri suficiente să cumpere material de construcție, „sârbii” au dat 3589 căruțe de piatră și 9368 de nisip”³². Documentul se referă la pavarea străzilor Ploiești și București, singurele existente la data aceea. Locuitorii erau foarte săraci, casele mici, neîndestulătoare. Situația lor materială precară se poate constata, printre altele, și din listele electorale pe 1881. Din mahalaua sârbilor votau la Colegiul IV foarte puțini locuitori: din 177 alegători, 12 sunt „sârbi” (după nume)³³. Bineînțeles că nici unul nu figurează printre cei aleși. Treptat începe să fie cunoscută sub numele de „suburbia Sârbi” sau „Mahalaua sârbească” numai acea parte a mahalalei locuită de bulgarii ultimi veniți, mai jos de Biserica Sf. Nifon. Așa cum reiese dintr-un document de la 1893 „suburbia Sârbilor din Târgoviște este ocupată numai de acea ceată de sârbi - afară de 3-4 cârciumari români - numai dânsii au ocupația specială grădinăria, vorbesc limba bulgară, păzesc moravurile și datinile lor”³⁴.

La 1896 apar în acest cartier încă două străzi: Grădinari și Legumelor din Calea Ploiești până în Calea București. Numele străzilor este semnificativ, indicând ocupația locuitorilor.

De aceste locuri, mai precis de lunca Ialomiței în dreptul străzii Ploiești este legat un episod important din istoria țării noastre. Aici își avea conacul ispravnicul de Târgoviște Geartoglu, grec ce era în cele mai

³¹Idem, Ds.64/1878, p.2

³²Idem, p.4

³³Idem, Ds.35/1881, nenumerotat

³⁴Idem, Ds.32/1993, p.2

28

amicale relații cu șeful Eteriei, Alexandru Ipsilanti. Se știe că, după prinderea la Golești a lui Tudor Vladimirescu, acesta a fost adus la Târgoviște, supus unei sumare judecăți și condamnat la moarte. Execuția a avut loc la 27 mai 1821, în împrejurări încă nelămurite. Din discuțiile purtate cu bătrânul Pavel Ivan, în vîrstă de 72 de ani, care a avut o cărciumă pe strada Ploiești și care în tinerețe a auzit aici povestirile celor mai bătrâni, reiese că Tudor Vladimirescu ar fi fost ucis în grădina Geartoglului, în mahala sau sârbească. Există părerea că ar fi fost tăiat și aruncat într-o fântână care există și astăzi, dar e de mult părăsită. Bătrâni susțin însă că ar fi fost zidit în pivnițele conacului. Clădirea nu mai există astăzi, dar urmele ei, acoperite de pământ mai pot fi găsite. Bătrâni satului au convingerea că în pământul lor zac rămășițele pământești ale celui care a fost Tudor Vladimirescu.

Discuțiile lor despre acest episod al revoluției, condusă de Tudor Vladimirescu, episod petrecut înainte de stabilirea lor pe aceste meleaguri, dovedesc interesul „sârbilor” pentru istoria poporului care le-a acordat ospitalitate.

De-a lungul anilor, cu diferite prilejuri, bulgarii din Mahala sau sârbească și-au dovedit deplina lor recunoștință față de țara și poporul care le-a oferit adăpost. Astfel, cu prilejul războiului de independență din 1877, însuflați de idealul de libertate națională pentru care lupta armata română pe teritoriul țării lor natale, „sârbii” din marginea Târgoviștei au dăruit însemnate cantități de zarzavaturi pentru aprovizionarea armatei, din care unele s-au vândut pe piață și s-au transformat în bani care au avut aceeași destinație³⁵. De asemenea, din

³⁵Târgoviște - File de monografie. - Editura Consiliul de Educație Politică și Cultură Socialistă a municipiului Târgoviște, 1977, p.17

aceeași mahala se dădeau pentru rechiziții 47 de cai, un sacrificiu destul de mare pentru ei, dacă ne gândim că pentru ocupația lor, grădinăritul, caii erau indispensabili.

Cu același prilej sârbii nu au ezitat să aducă și jertfe de sânge, unii dându-și chiar viața pentru independența țării natale și a celei care i-a adoptat. Printre cei cheamați la arme la 1877, din Mahalaua sârbească din Târgoviște, s-au numărat și:

Petre Ion Sârbu - născut la 1855 - părinți Ivan și Petrană;
Macavei Constantin - născut la 1855 - părinți Macavei și Sava;

Nicolae Pavel - născut la 1855 - părinți Pavel și Ivana; Ilie Petcu - născut la 1855 - părinți Petcu și Mladena³⁶, acesta din urmă căzând pe câmpul de luptă din Bulgaria. La fel s-au comportat și în războiul din 1916-1918, când un mare număr de „sârbi” din mahalaua Târgoviștei și-au dat viața pentru pământul patriei adoptive (vezi anexa nr. 2, tabelul celor căzuți pe câmpul de luptă). Alții, care s-au întors, au lăsat pe câmpul de luptă părți din trupurile lor (vezi anexa nr. 2).

Drept răsplată pentru jertfele aduse în acest război de întregire a neamului li se promite țăranilor pământ și este făcută reforma agrară din 1921. Cu acest prilej, terenul cuprins între „Carmen Petrol” și Cimitirul Simuleasa, până în strada Vărniceri, cca. 44 ha., a fost expropriat pentru împroprietărire. „Sârbii” au format o obște care urmărea obținerea de pământ de la primărie. Aplicarea reformei s-a târăgănat ani de zile și, la 1932, tot se mai întâlnesc jalbe către primărie ale văduvelor celor căzuți în războiul de la 1916 și care încă nu primiseră pământ³⁷. În acest context, dându-se loturi de casă unor locuitori ai orașului, au apărut străzile Petru

³⁶Arhivele Statului - Filiala jud. Dâmbovița - Fond Primaria orașului Târgoviște Ds.20/1977, f.21-23 și Ds.73/1978 f.23

³⁷Idem, Ds.27/1931, f.5

30

Cercel, Fluierași și Cartierul Demobilizați, ocupate în cea mai mare parte de țigani, dar sunt străzi care nu fac parte din cartierul Matei Voievod.

Treptat, treptat, cartierul se extinde, în 1927 a apărut strada Nouă³⁸; ulterior s-au adăugat și cele care fac legătura între Calea Ploiești și strada Nouă. În 1929, strada București se întindea până la Fabrica „Carmen Petrol”, ultima casă fiind o cărciumă a comerciantului Ivan I. Sfetcu construită pe marginea șoselei Târgoviște-București, cunoscută mai târziu sub numele de „La roata lumii”, vis-à-vis de Oborul vechi. În 1930, pe Calea Domnească (București) erau 81 de case, pe strada Nouă 45, pe Calea Ploiești 62, pe Grădinari (atunci se numea Sergent Gh. Paraschiv) 75, pe Legumelor (se numea atunci Plutonier Stancu Constantin) 86; în total, în cartier erau 349 de case³⁹. Acestea erau deci străzile existente în 1930: București, Ploiești, str. Nouă, Grădinari și Legumelor.

În 10 septembrie 1929, satul a trecut printr-o grea încercare în urma unui incendiu, izbucnit în timpul zilei, când toți erau plecați la câmp; au fost aproape complet distruse străzile Grădinari și Legumelor. Au ars atunci 71 de case. S-a constituit un comitet al sinistraților din Sârbi format din: Dumitru Florea - președinte, Florea Zdrafcu, Simion Brătescu, Iacob Pavel, Gheorghe Florea, Toader Ghergu, Pavel Catangiu. Primăria orașului hotărăște ca pădurea Sf. Gheorghe din Răzvad să fie dată în exploatarea sinistraților, contra unei sume de 587000 lei⁴⁰. Harnici și perseverenți, locuitorii cartierului și-au refăcut repede casele distruse de incendiu.

³⁸Arhivele Statului - Filiala jud. Dâmbovița - Fond Primaria orașului Târgoviste, Ds.25/1927, f.68

³⁹Idem, Ds.51/1930, f.22

⁴⁰Idem, Ds.35/1931, f.29

În 1936, prin art.251 din Legea administrativă, se înființează comuna suburbană Matei Voievod, din vechea mahala sârbească. Strada Plutonier Dima Ion (aşa se numea Calea Ploieşti, de la Biserica Sf. Nifon până la Abator) și drumul ce da în Iazul Morilor până în dreptul fabricii de spirit Spodheim, rămâneau pe teritoriul orașului. Aparținea de oraș și Calea Domnească până la Greceanu. Cartierul țigănesc rămânea de asemenea în oraș.

Primul primar a fost Grigore Georgescu, notar Vasile Arabagiu, iar clădirea primăriei se afla pe strada Grădinari.

Nemaifăcând parte din oraș, locitorii proaspetei comune au avut mari necazuri cu plata „barierei” - taxă ce se plătea de către toți cei care intrau cu căruța în oraș. Cum ei aveau grădinile de legume în raza orașului, plăteau taxa de intrare în oraș de câte ori treceau bariera. Au încercat să se plângă primăriei orașului, dar n-au rezolvat nimic; au trebuit să plătească.

În 1940, potrivit dispozițiilor mareșalului Antonescu în legătură cu aplicarea Tratatului cu Bulgaria de la Craiova și a acordului pentru schimbul de populație, s-a hotărât ca nici un cetățean de origine etnică bulgară să nu mai rămână pe teritoriul românesc. Se întocmiseră liste cu bulgarii care locuiau în oraș și urmău să plece. Cei care locuiau pe str. Lt. Dima Ion și Calea Domnească până la hanul lui Greceanu erau locitori ai orașului; autoritățile locale au făcut intervenții ca acești bulgari să nu fie expediați peste Dunăre, ei fiind furnizorii principali de zarzavaturi pe piața orașului. Au reușit! Plecarea lor ar fi perturbat aprovisionarea orașului. S-a revenit asupra dispozițiilor și bulgarii au rămas pe loc, cu condiția ca ei să nu se considere o minoritate ce ar trebui să aibă anumite drepturi. Pe lângă cei din comuna

32

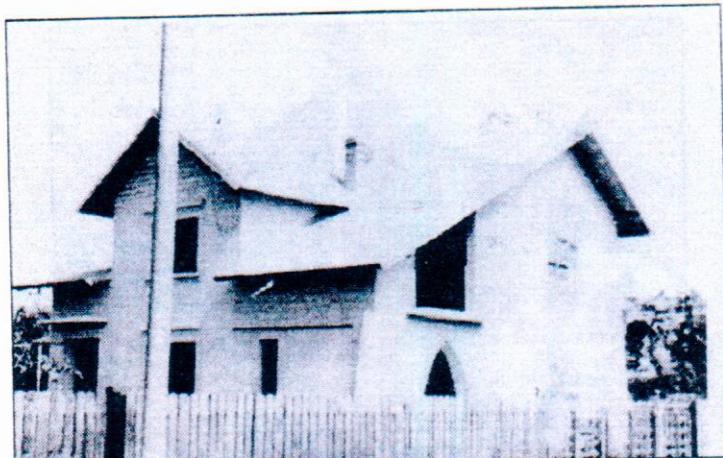
Matei Voievod, au rămas și „sârbii” ce făceau parte din oraș, de pe Calea Domnească și Calea Ploiești.

La 1 aprilie 1944, comuna Matei Voievod este din nou arondată la orașul reședință de județ, Târgoviște. După război, în 1946, este din nou comună și aşa va rămâne până în 1952, când, în urma înființării Sfaturilor Populare, prin noua organizare teritorial-administrativă ce s-a dat țării, a rămas definitiv cartier al orașului aşa cum este astăzi.

Cartierul „Matei Voievod” a cunoscut, după legiuirile vremii, forme de organizare a agriculturii, în care a dispărut proprietatea individuală și au apărut formele de activitate colectivă. Rolul esențial l-au avut însă tot oamenii. Datorită hăniciei acestora, s-au realizat dotări edilitare, gospodărești, cum nu mai cunoscuse acest cartier. Cetățenii au contribuit cu bani și muncă în natură pentru a schimba fața cartierului.

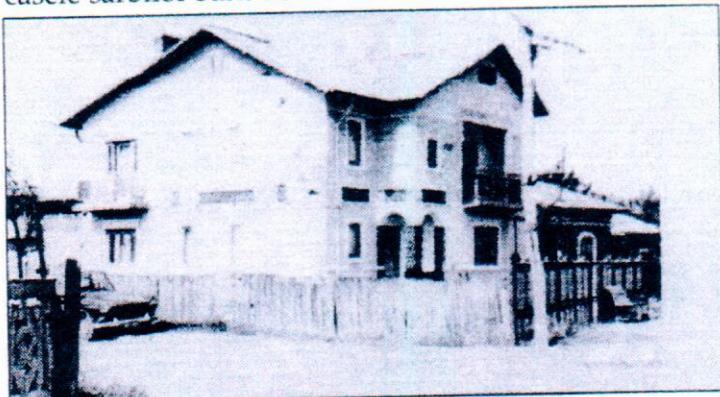
Începând din 1961, aspectul cartierului a început să se schimbe „Sârbii” sunt oameni harnici, pricepuți la grădinărit. Au pavat toate străzile, dispărând pentru totdeauna băltoacele și noroaiele; și-au construit Cămin Cultural, o grădiniță de copii, o creșă, un Complex de auto-servire Alimentara. De la mahala renumită pentru „traiul mizerabil și infect ce ducea populația”⁴¹ s-a ajuns la un cartier cu case mari, frumoase, în care se găsește tot confortul: mobilă modernă, covoare, televizoare, frigidere și tot felul de aparate electrice casnice, indispensabile unei gospodării moderne. După 1989, asistăm la o adevărată explozie a construcțiilor de locuințe; adevarate vile cu arhitectură modernă se întâlnesc la tot pasul.

⁴¹Arhivele Statului - Filiala jud. Dâmbovița - Fond Primaria orașului Târgoviste, Ds.17/1905, p.14

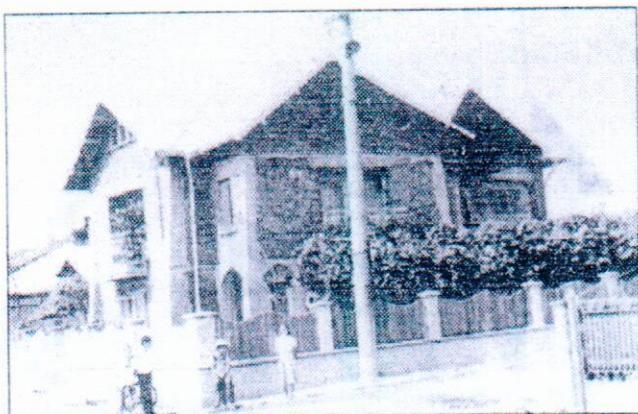

Casă pe strada Aurorei

Numai cu 40 de ani în urmă, în multe case, erau lavițe cu rogojini care serveau drept pat și pe care dormea toată familia, iar în mijlocul camerei o masă rotundă, cu trei picioare și cu scăunele de lemn în jurul ei; în locul parchetului de azi, pe jos era pământ. Astăzi casele sărbilor sunt de nerecunoscut.

Casă pe strada Cerceluș

Casă pe strada Nouă

Viața economică

Încă din momentul în care s-au aşezat aici, în continuarea vechii mahalale sârbeşti, micul grup de bulgari era format din lucrători ai pământului, agricultori. Ei au venit și s-au stabilit aici din două motive; aveau lunca Ialomitei, un pământ fertil și apa aproape; aveau piața de desfacere a produselor (zarzavaturi) asigurată.

De la început au cumpărat pământ de la diferite persoane și de la Primăria orașului, pe care l-au cultivat mai ales cu legume, ei fiind grădinari foarte pricepuți. Până la 1900 arendau pământ, proprietate a bisericii Sf. Nifon; un anume Petcu Ion arenda în 1889 cele 17 pogoane ale bisericii, pe timp de 3 ani⁴², pentru care plătea suma de 323 de lei. Datorită greutății de a exploata acest pământ, cele 17 pogoane pe care le avea din diferite donații, fiind risipite pe câmpul orașului, nefiind tot la un loc, epitropia Bisericii Sf. Nifon îl pune în vânzare, cumpărătorii fiind locuitori ai mahalalei sârbești: Petre Nicula Senciu, Costache Nicula, Petcu Zdrafcu, Radu Dumitru, Ioniță Brătescu, Ilie Florea Ionciu, Matei Sfetcu, Dumitru Stoian, Dumitru Olteanu, Petre Radu Tăbăcioiu⁴³.

Cultivând zarzavaturi și vânzându-le pe piața orașului Târgoviște, au reușit să-și cumpere pământ, înjurând aproape orașul cu locurile lor⁴⁴.

„Sârbii” creșteau și animale, în primul rând cai și bivoli, pe care-i foloseau la muncile agricole, iar laptele de bivolită era foarte apreciat. Dintr-o cerere a locuitorilor din Ulmi de a li se arenda lor suhatul, pentru că ei „nu bagă acolo bivoli ca sârbii”, ci numai boi și vaci, care nu

⁴²Arhivele Statului -- Filiala jud. Dâmbovița -- Fond Primăria orașului Târgoviște, Ds.17/1889, nenumerotat

⁴³Idem, Ds.51/1980, nenumerotat

⁴⁴Idem Ds.7/1919 p.31

36

stricau lăstarul pădurii din apropiere, reiese că locuitorii acestei mahalale creșteau bivoli. Pentru acest suhat aren-dat intră în conflict cu cetățenii din Ulmi, care-l vor pentru ei „Sârbii”, oferind o sumă mai mare, suhatul le revine lor. Bivoli au existat în gospodăriile lor până târziu; acum au dispărut.

Pe la 1910, un grup de cetățeni din Mahalaua sârbilor au contribuit cu sume egale pentru cumpărarea islazului Viișoara de la Primăria orașului. Tot pământul de la „Carmen-petrol” (Oborul vechi) până la cimitirul Simuleasa, era islazul sârbilor, pe care și pășteau vitele: bivoli, vaci, porci.

Între 1919-1930, văduvele, orfanii și demobilizații din primul război mondial au fost împrietăriți cu pământ în partea vestică a cartierului. Terenul numit Islazul de la sârbi a fost expropriat pentru împrietărire-a țăranilor, primind aproximativ 400 m² fiecare, ceea ce înseamnă foarte puțin.

Marea majoritate a locuitorilor din cartier avea pământ puțin sau deloc, luând în arendă de la proprietarii din vecinătate.

În 1945, țăranii săraci sau fără pământ au fost împrietăriți cu câte 2500 m² din moșia expropriată de la Elena Ionescu, situată în comuna Matei Voievod.

Din 1949 începe o perioadă grea pentru agricultura românească: colectivizarea.

C.A.P.-ul se înființează aici în 1960; avea atunci 200 ha. pământ arabil pentru ca în 1982 să ajungă la 1513 ha, la care se adăugau 89 ha. pășuni. Pământul arabil se întindea de jur împrejurul orașului, cuprinzând lunca Ialomiței, de la Nisipuri la Teiș, în punctele numite: Ceair, Aurora, Curelea, Cărămidari, Insulă, Pirinoaia, Parapet, Din Sus. Aici, în Lunca Ialomiței, erau culturile legumico-le ale celor două ferme specializate în legumicultură, unde se cultivau: cartofi, ceapă, spanac, salată, varză albă,

varză roșie, conopidă, tomate, castraveți, dovlecei, rădăcinoase (țelină, morcovi), ardei capia, ardei gras, gogoșari, ardei iute, vinete.

De la Oborul vechi la Platforma Industrială, până la Priseaca, era Ferma nr. 4, unde se cultivau: grâu, porumb și orz. Ferma nr. 3 era specializată în creșterea animalelor: bovine și cai. În gospodăriile cetătenilor nu mai existau vaci, datorită lipsei locurilor de pășune.

În 1982, aveam 750 capete de bovine, pentru care asigurase 89 ha. de pășune, se cultivau 230 ha. cu plante furajere și se închiriaseră pășuni de la Ocolul Silvic, livrându-se atunci pentru stat 4440 hl. de lapte și 27,9 t. de carne.

Din 1513 ha., pământ arabil, numai 221 ha. erau cultivate cu legume; totuși acest sector aducea cel mai mare venit cetătenilor. Legumele produse aici aprovizionau piața orașului Târgoviște și celelalte orașe ale județului Dâmbovița: Pucioasa, Moreni, Găiești, Titu și erau trimise și în alte județe din țară: Prahova, Brașov, Argeș.

„Sârbii” de la Târgoviște erau cunoscuți pentru produsele lor de bună calitate la Brașov, Ploiești, Predeal sau la diferite târguri cum ar fi: Lăicăi, Voinești sau în alte locații de munte.

Cartierul Matei Voievod era cunoscut pentru rezultatele bune obținute, pentru veniturile mari ale cetătenilor, venituri care au făcut ca aspectul cartierului să fie de nerecunoscut față de cel care era în anii '60.

Începând din 1968, cu prilejul diferitelor întreceri au obținut tot felul de premii:

Este de menționat faptul că la producția de legume au fost în permanență cei mai buni.

Cartierul avea și o mică industrie și prestări de servicii (în 1975 a obținut chiar locul III pe județ în acest domeniu). Existau un atelier de tâmplărie, unul de fierărie și un gater.

Toate aceste realizări erau reale, nu date fictive comunicate forurilor superioare. Cum reușeau? Există o bună organizare. Activitatea în cele două ferme legumicole era organizată; oamenii luau în primire o anumită suprafață de pământ (atât cât credeau că pot lucra) pe care se angajau să o cultive cu anumite legume. Primeau sămânță, utilaje agricole, îngrășăminte. Toamna primeau un procent stabilit de la început, din legumele realizate. Astfel, erau interesați să obțină producție mare și de bună calitate, pentru că în acest fel partea lor era mai mare. Cu ce realizau de pe lotul lor de folosință și cu ce luau, conform acordului global, le ajungea pentru consumul propriu al familiilor și pentru a valorifica la piață.

Încadrarea unor specialiști cu calificare superioară (ingineri agronomi, medic veterinar), contribuia la sporirea producției, la obținerea unor rezultate din ce în ce mai bune.

Piața de desfacere pentru producția obținută nu era o problemă; produsele „sârbilor” erau căutate, fiind de calitate superioară și, datorită bunei organizări, ajungeau foarte repede pe piață, proaspete.

Buni gospodari, din banii realizați prin vânzarea produselor, cetățenii și-au construit în cartier un dispensar uman, o grădiniță de copii, o creșă, un Cămin Cultural, un magazin alimentar. N-au așteptat fonduri de la Primăria orașului, ci și-au construit singuri clădirile de care aveau nevoie. S-au îngrijit, de asemenea, de încadrarea de personal cu calificare superioară: medici, cadre didactice pentru grădiniță, personal pentru creșă, etc.

După 1989, conform Legii 18/1991, fiecare familie a primit înapoi pământul pe care-l avusese înainte de colectivizare, fie pe vechile amplasamente, fie, unde nu s-a mai putut astfel, au primit în altă parte.

Veniturile lor au crescut simțitor, în cartier au apărut adevărate vile, construindu-se foarte mult.

Pe teritoriul cartierului sunt și câteva întreprinderi industriale, unele chiar foarte vechi. Cele mai vechi sunt morile. De la Teiș până aproape de Nisipuri, pe Iazul Morilor, special deviat din apa Ialomiței pentru a pune în mișcare roțile de măcinat, se află o adevărată salbă de mori a lui Jelescu, Baranide, Gorgota (proprietatea Catangiu Florea (Țecu) de origine bulgari Dofu, Sărudulescu, trei dintre ele fiind pe teritoriul Mahalalei Sârbești: moara lui Slavu, moara lui Samuil și a lui Gavrilescu. În prezent nici una nu mai funcționează. Moara lui Slavu a devenit în 1982 Moara Comercială de Porumb (Fabrica de Pufuleți), care aparține Întreprinderii de Panificație din Târgoviște.

Între moara lui Samuil și cea a lui Gavrilescu era Roata Sârbilor, amenajată cu scopul de a iriga grădinile. Acum nu mai există.

Pe strada Ploiești la nr. 5 se află Abator Mecard - Societate Comercială - proprietate de Stat (Abatorul).

În 1810 fusese construită o zalhana pe un loc aflat în proprietatea mănăstirii Stelea, departe de oraș, la apa Ialomiței, care venind mare, a dărâmat-o cu totul, nemaiputându-se lucra însă. În 1936 s-a construit un abator de vite în locul celui vechi. În 1891 Abatorul se mărește; Primăria cumpără de la preotul Grigore Petrescu un teren cu suprafață de 2687,5 m², delimitat de Iazul Morilor și de șoseaua Târgoviște-Ploiești. În 1906 se adaugă Abatorul pentru vite mici, pe un teren cedat de Al. Bucșeneanu. Abatorul a fost proprietatea Primăriei orașului Târgoviște. Chiar între 1936-1952, când Mahalaua Sârbească a devenit comuna Matei Voievod, Abatorul aparținea aceleiași primării a orașului. După naționalizare, când se înființează Întreprinderea

40

Comcar, ea a preluat clădirea și terenul Abatorului de la Comitetul Executiv al Sfatului Popular al orașului Târgoviște. În 1950 Comcar-ul se desființează și ia ființă Industria Cărnii. Specificul întreprinderii este industrializarea și comercializarea cărnii, a preparatelor și a derivatelor cărnii, cât și a pieilor. Până în 1989 se numea Întreprinderea pentru Industrializarea Cărnii Dâmbovița.

Astăzi este Societate Comercială cu capital de stat și se numește Mecard.

Tot pe Calea Ploiești la nr. 2 se află Fabrica de Spirit - Întreprinderea industriei spiritului și drojdiei București - până în 1989, astăzi o secție a Întreprinderii Fulgerul București.

A fost înființată în 1870 de către Hagi Sandu Dudea. Inițial, fabrica era o povarnă pentru fabricarea țuicăi, iar produsul era desfăcut într-un magazin lângă gară și într-o cărciumă care se afla în clădirea de la nr. 1 (tot pe strada Ploiești), unde se află până în 1989 Întreprinderea Viei și Vinului Târgoviște (Vinalcool) - azi S. C. Chindia - cu capital de stat.

În 1892 povarna a fost vândută lui Iosif Samuil care a transformat-o în fabrică de spirit. Aceasta construiește în 1908 o moară cu un etaj - având o capacitate de un vagon de făină zilnic - care a fost incendiată împreună cu o parte din fabrică, în timpul războiului din 1916, de către un spion german⁴⁷. Din 1916 până în 1927 fabrica a fost arondată lui Kuhnberg. Pe atunci, moara nu mai funcționa. Din 1927 până în 1945 fabrica n-a mai funcționat, iar utilajele erau descomplecate. Curtea și clădirile erau ruinate; fabrica a fost cumpărată de Herman și Heinrich Peritz, în 1945, de la moștenitorii lui Samuil Iosif. A fost naționalizată în 1948, după care a fost mărită și modernizată.

⁴⁷Monografia orașului Târgoviște - lucrare a unui grup de profesori de diferite specialități. - 1959, inedită, p.52

Producă spirt rafinat, obținându-se și produse secundare (spirt industrial și ulei de fuzel). Din spirtul rafinat se obțin băuturile alcoolice și se utilizează și în scopuri medico-farmaceutice. La capul străzii Ploiești a mai fost o fabrică de spirt - Spodheim (Spotăi). Astăzi nu mai funcționează, dar a avut diferite destinații: a aparținut I.A.S. Târgoviște, apoi Spitalului Județean, care a amenajat acolo o crescătorie de porci.

În 1993/1994 a fost o încercare de a se amenaja aici o fabrică de săpun. Astăzi - aparține unei firme particulare de construcții (Iulcover).

Tot la capul străzii Ploiești se află și stația de epurare a apelor din Târgoviște.

Pe Calea București, în dreptul străzii Grădinari, se află Întreprinderea de exploatare industrială a agregatelor minerale pentru construcții, iar la circa 200 de m. Cooperativa Prestarea pentru servicii auto-moto, prevăzută cu o modernă stație PEKO.

Alimentara cu autoservire

42

Lângă stația PEKO se află o alimentară cu autoservire construită cu contribuția cetătenilor cartierului.

Activitatea comercială a fost reprezentată în Mahala Sârbească prin numeroase cârciumi și hanuri: al lui Greceanu (clădirea a fost demolată cu prilejul construcției blocurilor de pe strada Petru Cercel; pe locul acela se află acum o farmacie) al lui Teodorescu și al lui Mateescu, ambele demolate. Nu s-a mai construit nimic pe locul lor. Pe strada Ploiești era cârciuma lui Ivan Pavel, pe Calea Domnească (Calea București) și cea a lui Ivan Sfetcu - care, după război, se numea „La Roata Lumii”.

Pe strada Grădinari era o cooperativă de consum, unde se găseau mărfuri ale industriei ușoare și care era destul de bine aprovizionată.

După 1989, au apărut în tot cartierul numeroase minimagazine mixte, ateliere de reparări auto, o brutărie, etc.

Viața culturală - Școala

Așezați în marginea de sud-est a Târgoviștei, bulgarii au fost nevoiți să învețe limba țării și să se supună legilor ei.

Din amintirile preotului Nicolae Gr. Aramă, care în 1940 avea 80 de ani, reiese că pe la 1880-1883 acești bulgari au fost obligați să învețe carte românească; până la acea dată ei nu știau să vorbească românește, deoarece în casă nu vorbeau decât limba bulgară⁴⁸.

La data aceea, în Mahalaua Sârbească, nu exista școală, cea mai apropiată fiind școala nr. 2 de fete și școala nr. 2 de băieți, pe Strada Mare și Cătuneni (acolo unde se află astăzi școala nr. 2). Cei care voiau să învețe carte se deplasau la aceste școli. Încă pe la 1878, printre elevii care urmau să meargă la școală, figurau și copii din „sârbi”: din totalul de 81 de copii înscriși în clasa I în august 1878, 7 erau din Mahalaua Sârbească⁴⁹. În 1888, 17 copii din această mahala erau înscriși la școala nr. 2 de băieți⁵⁰ și 10 fete la școala nr. 2 de fete.

Conform Legii învățământului, copiii erau obligați să urmeze cursurile școlii primare, dar la vremea aceea, puțini erau convinși de necesitatea frecvențării școlii, mai ales că școala era departe de cartierul lor, iar „sârbii” îi foloseau pe copii la munca câmpului.

Totuși, școala era foarte necesară, mai ales în cartier, unde copiii nici nu știau românește.

La insistențele autorităților locale, în 1890 se înființează în Mahalaua sârbescă școala rurală mixtă cu pro-

⁴⁸Arhivele Statului – Filiala jud. Dâmbovița -- Fond Primăria orașului Târgoviște, Ds.56/1940, p.17

⁴⁹Idem, Ds.27/1878,p.32

⁵⁰Idem, Ds.9/1888, p.193

44

gram urban nr.3 pentru clasa I și a II-a, absolvenții celor două clase urmând să frecventeze în continuare la școală nr. 2. Școala Nr. 3 era instalată într-o cameră a hanului lui Nicolai al Mandei, zis Teodorescu, din Calea Domnească, la bariera București, azi Calea București nr.491 (Clădirea a fost demolată și în locul ei încă nu s-a mai construit nimic).

Clădirea în care a funcționat prima școală din Mahalaia sărbească.

Primul învățător, preotul Nicolae Gr. Aramă, preluă „mobilerul” școlii, alcătuit din: 8 bănci pentru copii, 1 catedră, 1 tablă de scris cu picioare, 1 scaun, 2 sfesnice de aramă și o pereche de călimări⁵¹. Sunt înscriși în clasa I 41 de elevi, din care au promovat, însă, numai 18, retenția datorându-se, în primul rând, nefrecvențării școlii.

Din totalul de 41 de elevi înscriși în clasa I, numai două erau fete, și acelea nefrecvențând școala, n-au putut promova; aceasta este o caracteristică generală. Foarte puține fete urmău cursurile școlii, marea majoritate a elevilor fiind băieți.

⁵¹Arhivele Statului -- Filiala jud. Dâmbovița -- Fond Primăria orașului Târgoviște, Ds.14/1890, nenumerotat

De-abia înființată școala, învățătorul se plângea primarului că copiii înscriși n-o frecventau pentru a-i amenda conform articolului 36 din Legea instrucțiunii relativ la „penalitățile părinților care nu-și dau copii la școli”⁵².

La 17 mai 1891 învățătorul școlii mixte din Mahalaua sârbilor se plângea: „la curs abia am putut număra astăzi 7 copii de sârbi din vreo 22 care s-au înscris și au frecventat școala până după Paști; pe toți ceilalți mi s-a spus de copii că i-a trimis părinții lor, pe unii să pască bivoli, pe alții să răsădească ardei, pe alții să vândă ceapă prin targ”⁵³. Iar la 23 august 1893, cu câteva zile înainte de începutul anului școlar, nu se înscriseseră decât 4 elevi și aceia „de aiurea, nicidcum din sârbi”⁵⁴. De fapt, în acel an, din cauza epidemiei de holeră, școlile au fost închise până la 15 septembrie. (cursurile începeau, de obicei, la 1 septembrie).

Pentru slaba frecvență nu pot fi învinuiri numai părinții, ci și condițiile în care erau nevoiți să învețe micii școlari, „îngrămădiți unii peste alții, într-un aer stricat, în săli rău luminate și deloc ventilate”. În 1895, la cei 199 de copii de vîrstă școlară, funcționa un singur învățător, acesta fiind preotul I. Constantinescu, venit în locul lui N. Gr. Aramă, mutat la școala nou înființată de la Oborul Vechi. De la 1890 (data înființării școlii) până în 1895, din cauza lipsei de local și de personal didactic, școala a funcționat numai cu un învățător și două clase. În 1898, de pildă, erau 263 copii de vîrstă școlară, imposibil să-și găsească loc în căsuța unde funcționa școala.

Procesul de învățământ se desfășura în condiții deosebit de grele și datorită faptului că, în momentul în care

⁵²Arhivele Statului -- Filiala jud. Dâmbovița -- Fond Primăria orașului Târgoviște, Ds.7/1890, nenumerotat

⁵³Idem Ds.24/1891, p.96

⁵⁴Idem Ds.25/1893, p.194

46

veneau la școală, copiii nu știau nici o vorbă românească, învățătorul chinuindu-se întâi să-i învețe limba acestei țări. Învățătorul se plângea în 1895 de greutatea ce întâmpina aici cu copiii, trebuind să-i învețe întâi să înțeleagă limba română și apoi să-i poată introduce în cunoștințele cursului primar. Trebuia lucrat cu tot dinadinsul la românizarea sârbilor⁵⁵.

În acest sens sunt semnificative numele atribuite copiilor înscriși la școală⁵⁶:

Numele tatălui:

Zdrăfcu Dumitru
Dan Simion
Dumitru Gheorghe
Florea Zdrăfcu
Sfetcu Ion
Petcu Ion

Numele elevului:

Dumitrescu Florea
Dănescu Petre
Dumitrescu Ion
Florescu Gheorghe
Ionescu Dumitru
Ionescu Dumitru

Elevii au nume pur românești, deși părinții lor (și ei, bineînțeles) sunt bulgari: Zdrăfcu, Petcu, Sfetcu fiind nume tipice pentru cei din Mahalaua Sârbească. Se constată, deci, o tendință de asimilare a acestei populații, începând cu schimbarea numelui. Acest proces poate fi observat numai în primii ani, în continuare apărând nume bulgărești.

Programa școlară a clasei I, în primii ani ai acestei școli, conținea: religie, limba română, matematică, dexteritate grafică, intuițunea, cântul și gimnastică⁵⁷. Elevii înscriși aveau vârste diferite, fiind cuprinși în clasa I copii între 6 și 12 ani. Profesia părinților, în marea majoritate a

⁵⁵Arhivele Statului - Filiala jud. Dâmbovița - Fond Primăria orașului Târgoviște, Ds.11/1985, f.5

⁵⁶Arhiva școlii nr. 3 „Smaranda Gheorghiu”, Târgoviște. - matricola nr. 1/1890-1891

⁵⁷Idem, p.1

cazurilor era aceea de grădinar. Din 227 de părinți, doar 50 sunt de alte profesii, restul fiind grădiniari⁵⁸.

Absolvenții bulgari ai acestei școli părăseau învățământul, refuzând a mai urma cursurile mai departe la școlile nr. 2 de băieți și fete, pe motiv că sunt prea departe și îi sustrage de la ocupațiunile lor agricole⁵⁹.

În 1897 școala se muta în casele de zestre ale lui I. Gh. Mateescu de pe Calea București (clădire azi demolată).

Clădirea în care a funcționat școala între 1897 și 1900.

Aici va rămâne până în 1900, când se mută în casele fabricantului Iosif Samuil, din Calea Domnească (azi Calea București), pe locul unde se află azi localul școlii.

Din 1900 până în 1916 există o corespondență bogată între conducerea școlii nr. 3, primărie și proprietarul casei în care funcționa școala, localul fiind „într-o stare deplorabilă și cu totul impropriu pentru școală”⁶⁰. Săliile erau atât de mici încât, dacă se făceau sobele (care lip-

⁵⁸Idem, p.1-41

⁵⁹Arhivele Statului - Filiala jud. Dâmbovița - Fond Primăria orașului Târgoviște, Ds.14/1898, f.42

⁶⁰Idem, Ds.55/1900, nenumerotat

48

seau) nu mai încăpeau tablele; câteva bănci n-au mai avut loc în sala de clasă, rămânând afară, iar copiii trebuiau să stea îngheșuiți în bănci mai puține⁶¹. Școala lăsa de dorit atât din punct de vedere didactic, cât și igienic - o cauză în plus a slabei frecvențe.

Din cauza localului necorespunzător și a lipsei fondurilor necesare pentru construirea unui local nou, între anii 1901-1903 școala a fost închisă de către Revizorul școlar. Existase până în 1898 intenția de a se construi în „Sârbi” un local de școală, dar problema a rămas nerezolvată datorită lipsei fondurilor necesare. În urma stăruințelor populației din Mahalaua Sârbească, Ministerul Instrucționii publice a înființat din nou o școală care funcționează cu un singur post - învățătoare Lucreția Ignătescu - și două clase: I și a II-a. În 1905-1906 se întoarce la această școală primul învățător, profesorul Nicolae Gr. Aramă, care predă la clasa a II-a, Lucreția Ignătescu rămânând la clasa I, pentru ca, în același an, să rămână cu ambele clase preotul Nicolae Aramă.

Programa pentru clasa I cuprindea: scrierea și exerciții gramaticale, citirea, exerciții de memorie și liberă reproducere, exerciții de intuiție, aritmetică și geometrie, religie, caligrafie, desen, cântul, exerciții corporale și militare și lucru de mână.

În clasa a II-a se adăugau: exerciții de compunere, istoria și geografia. Avându-se în vedere că, de obicei, majoritatea copiilor urmău numai primele două clase, programă prevedea nu numai învățarea scrisului, cititului și socotitului, ci urmărea să dea acestor copii noțiuni elementare ale diferitelor științe.

Începând din anul școlar 1908-1909 școala mixtă nr. 3 din Mahalaua Sârbilor avea patru clase primare; condițiile în care învățau micii școlari nu erau, însă, din cele

⁶¹Ibidem

mai bune; în primul rând, spațiul nu era corespunzător: era format din trei camere, din care o cameră servea de cancelarie școlii, una era în același timp magazie de lemn și cameră a servitoarei și tot aici se păstra și putina cu apă pentru copii și numai una era sală de clasă.

Într-o sală de clasă erau 75 de copii - reiese dintr-un raport al medicului urbei Târgoviște⁶². În 1904, la un recensământ al copiilor de școală s-au înregistrat în circumșcripția școlii nr. 3 - care cuprindea Calea Domnească până la Bariera Poștei, Calea Ploiești, străzile Legumelor, Grădinari - 171⁶³ de copii, care beneficiau de o singură sală de clasă! Să admitem că învățământul era organizat în două schimburi (dimineață și dupămasă), tot ar reveni 85 de copii într-o clasă.

Prinț-o adresă a școlii nr. 3 către Primărie se cereau condiții corespunzătoare, deoarece sălile de clasă au devenit cu totul insuficiente și se insistă să se ia măsuri „pentru ca toată populația să se bucure de lumina pentru care statul face sacrificii”⁶⁴. La lipsa de spațiu se mai adăuga și mizeria din localul cu „dușumelele murdare, rupte și neîngrijite, pereții afumați și nevăruiți la timp, două uși de la sălile de clasă rupte și cu neputință de a mai fi ținute în uz”⁶⁵. Populația școlii fiind alcătuită, în mare parte, de copiii nevoiașilor din Mahalaua Sărbească, erau copii care veneau la școală „fără hainuțe pe ei, cu niște căciuli în cap, rupte și învechite de vreme, iar ca completare a acestui tablou de groaznică mizerie, desculți”⁶⁶.

În 1913, școala nr. 3 din „Sârbi” era locul de izolare pentru bolnavii de holeră; din iulie până în noiembrie, școala a fost închisă din această pricină.

⁶²Arhivele Statului - Filiala jud. Dâmbovița - Fond Primăria orașului Târgoviște, Ds.27/1904, f.17

⁶³Arhivele Statului - Filiala jud. Dâmbovița - Fond Primăria orașului Târgoviște, Ds.42/1904, f.41-45

⁶⁴Idem, Ds.17/1905, f.6.

⁶⁵Idem, Ds.27/1904, f.17

⁶⁶Idem, f.1

50

În 1915, la insistențele directorului de atunci al școlii, I. Ghițescu, Samuel Iosif, comerciant și mare industriaș din Târgoviște, proprietar al Fabricii de Spirit de pe Calea Ploiești, face donație orașului „tot locul cu casa și tot locul arabil situat în Calea Domnească nr. 322, liber de orice sarcină și evaluat la cca. 12000 lei și plus suma de 40000 cu care pe acest teren să se construiască un local de școală pentru copiii din acest oraș spre a se instala școală nr. 3”⁶⁷. Donatorul punea și niște condiții: „școală va purta întotdeauna, în vecii vecilor numele de Eliza și Samuel Iosif”. Această condiție nu a fost respectată: nu există nici un act în care școală să poarte acest nume; ea se numea școală mixtă nr. 3 din Mahalaua Sărbească. Școala trebuia să fie deschisă tuturor copiilor, fără deosebire de naționalitate, de religie (donatorul era evreu). Samuel Iosif mai pretindea că, pe lângă școală primară, să se înființeze și un mic atelier de lucrări manuale, fierărie, tâmplărie, „unde se va pune bază începătoare ocupățiunilor industriale și agricole, adăugându-se o sală anumită. Dacă va fi posibil, se va înființa și o mică bibliotecă și se va alătura și o sală de conferințe, proiecționi și altele”⁶⁸.

Pentru mărirea terenului din preajma școlii, Primăria a mai cumpărat, de la Ilie Niță Tăbăcioiu, care se învecina cu locul donat, un teren cu suprafață de 900 m². Samuel Iosif a mai donat și mobilierul trebuincios pentru a putea fi utilizat pentru micii elevi. Cum devizul pentru construcția școlii se ridică la 56000 lei, iar Samuel Iosif donase numai 40000 lei, a oferit tot el și un împrumut fără dobândă pentru diferență. Localul școlii a fost construit în 1916 (pe balconul de la intrarea în școală este imprimat în mozaic acest an) sub antrepriza

⁶⁷Idem, Ds.24/1915, f.2

⁶⁸Arhivele Statului -- Filiala jud. Dâmbovița -- Fond Primăria orașului Târgoviște, Ds.24/1915, f.2

lui Francisco Venchiaruti, inginer șef al lucrărilor fiind Nicolae Bruneanu. Cursurile au început în noul local încă din toamna anului 1916, deși recepția definitivă s-a făcut abia în 1918 - această întârziere datorându-se lipsei din oraș a antreprenorului, care în timpul războiului fusese refugiat în Moldova.

Localul școlii nr. 3 Târgoviște construit în 1916

În timpul războiului nou local de școală a servit drept spital pentru răniți, iar elevii învățau într-o cameră a hanului lui Greceanu (casa este acum demolată, în locul ei fiind un bloc cu o farmacie la parter).

Localul construit în 1916 avea patru săli de clasă mari, spațioase, și încă o sală destinată atelierului. La parter se mai afla și cancelaria (actualul cabinet al directorului). La etaj se afla locuința directorului, formată din sufragerie (cancelaria de azi), două dormitoare și bucătărie. Actualul laborator de biologie și cabinetul de geografie formau podul, unde se depozitau materiale necesare procesului de învățământ.

În 1925 se înființa un atelier pe lângă școala nr. 3 unde lucrau 60 de elevi din clasele V-VI; Primăria ora-

52

șului acorda pentru acest atelier de lemnărie o sumă de 5000 lei⁶⁹. În 1927 școala avea o grădină, unde elevii lucrau cu scopul de a-și forma deprinderi de muncă în agricultură, și un atelier de tâmplărie, care aduceau venituri școlii (3000 de lei din totalul de 127427 erau proveniți din realizările atelierului și grădinii)⁷⁰.

În 1924-1925 se înființează la școala din „Sârbi” clasa a V-a, pentru ca în 1927-1928 să funcționeze cu șapte clase. Numărul celor din clasele V-VII era însă foarte mic. Din totalul de 69 de elevi înscriși în clasele V-VII, în acest an promovează 42, restul s-au retras sau au rămas repetenți din cauza situației slabe la învățătură. Interesul pentru școală al locuitorilor din Mahalaua Sârbească începe totuși să crească, comparativ cu anii de început ai școlii.

De la 41 de elevi, căți avea școala la 1890, se ajunge în 1927 la 246 de elevi⁷¹.

În 1926-1929 au fost școlarizați la această școală 102 adulți, majoritatea soldați, care nu proveneau însă din acest cartier.

În noaptea de 6 spre 7 iunie 1932, un incendiu izbucnit din cauze neelucidate, a provocat mari pagube școlii. Casa specială de asigurări a Ministerului de Interne a plătit cu acest prilej 424212 lei despăgubiri - bani cu care au fost reparate stricăciunile provocate de incendiu. În timpul celui de-al doilea război mondial, numărul elevilor de la clasele V-VII începe să scadă, această frecvență slabă continuând și după război. În 1947-1948, din 14 elevi înscriși în clasa a VII-a numai doi au frecventat cursurile. În 1948-1949, din lipsă de elevi, se desființează clasa a VII-a, elevii absolvenți ai

⁶⁹Arhivele Statului - Filiala jud. Dâmbovița - Fond Primăria orașului Târgoviște, Ds.8/1925, f.102-103

⁷⁰Ibidem

⁷¹Idem, Ds.12/1927, f.2

clasei a VI-a fiind nevoiți să-și continue studiile la școală nr.2. Ca să se poată reînființa clasa a VII-a sunt aduși elevi de la Ulmi și de la Căminul de orfani. Școala continuă să funcționeze cu șase clase până în 1950, când apare din nou clasa a VII-a.

Până la reforma învățământului din 1948 programa școlară pentru clasele V-VII era foarte încărcată, fără să se țină seama de particularitățile de vîrstă ale copiilor. De la clasa a IV-a până la clasa a VI-a (inclusiv) se predau aceleași obiecte: citirea, gramatica și compunerea, lecturi, recitări frumoase și teatru școlar, istoria, datoriile omului și cetățeanului, respectul bunurilor publice, religia, matematica, științele naturale și agricole, fizica și chimia, geografia, anatomia și igiena, deprinderi higienice, sport, gimnastică, desen, scriere frumoasă, lucru manual, practică agricolă, muzica. La clasa a V-a se adaugă gospodăria pentru fete.

După reforma învățământului, numărul obiectelor studiate scade semnificativ. Școala fiind despărțită de biserică, dispare religia.

În anul școlar 1948-1949, la clasa a V-a se studiau: limba română, limba rusă, istorie, geografie, matematică, științele naturii, igienă, educație fizică, muzică, desen. La clasa a VII-a se adaugă constituția, fizica și chimia.

În perioada de după război, până în 1970, cadrele școlii nr. 3 au avut de luptat cu problema neșcolarizării, școala numărându-se printre cele cu cel mai mare procent de neșcolarizare din județ. Mulți copii rămâneau în afara școlii. Locuitorii din Mahalaua Sârbească mai trăiau încă într-o stare de înapoiere față de restul orașului Târgoviște; mulți dintre ei refuzau să-și trimită copiii la școală, folosindu-i la munca câmpului. Numărul cel mai mare de neșcolarizați provineau totuși din cartierul tigănesc ce se afla în imediata apropiere a școlii. Pe

54

de o parte munca plină de abnegație a slujitorilor școlii, care mergeau din casă în casă, discutând cu părinții și copiii acestora, pe de altă parte evoluția generală a societății românești, profundele transformări economico-sociale și culturale care au avut loc în orașul Târgoviște, au făcut ca problema neșcolarizării să se rezolve. Posibilitatea de a ocupa un loc de muncă în întreprinderile industriale ale orașului sau în alte domenii de activitate, care s-au dezvoltat mai ales începând cu deceniul VII, a constituit motivația pentru care veneau la școală.

În prezent, școala nr. 3 poartă numele „Smaranda Gheorghiu” (începând din 24 mai 1997, are 900 de elevi proveniți din cartierul Matei Voievod, de pe strada București până la „Poarta Bucureștilor”, unde s-au construit blocuri și din blocurile care s-au construit în spatele școlii între strada Belșugului și Petru Cercel. Mai fac parte din circumscripția școlii nr. 3 și copiii din cartierul țigănesc, de pe străzile Petru Cercel, Fluierași, Dunării, Panselelor, Rândunelelor, Porumbeilor.

„Sârbii”, „țiganiiiă”, „Blocurile” - sunt cele trei sectoare din care provin elevii școlii „Smaranda Gheorghiu”.

În 1975 s-au adăugat vechiului local încă cinci săli de clasă, un laborator pentru fizică-chimie, o sală pentru atelier, un cabinet de logopedie și o Cameră a pionierului. Astăzi unele din ele au altă destinație.

Școala funcționează astăzi cu un număr de 38 de clase: 19 la ciclul primar și 19 la cel gimnazial. Din punct de vedere etnic, elevii școlii sunt bulgari, români, româno-bulgari și țigani.

În 1982, situația structurii etnice era următoarea⁷²:

⁷²Tabel realizat de membrii Cercului de istorie al școlii nr. 3 în 1982

Clasa	Bulgari	Româno bulgari		Români	Țigani	Total
		vorbesc bulgara	nu vorbesc bulgara			
I A	14	2	3	8	7	34
I B	-	1	1	22	7	31
I C	11	3	2	8	9	33
I D	6	2	-	16	6	30
II A	11	3	2	10	8	34
II B	15	4	2	5	6	32
II C	10	-	1	8	9	28
III A	25	2	1	7	2	37
III B	12	-	2	14	10	38
IV A	19	3	-	7	8	37
IV B	18	2	2	6	8	36
V A	15	4	2	3	11	35
V B	13	-	1	12	5	31
VI A	9	2	1	9	8	29
VI B	12	4	1	2	8	27
VII A	20	3	1	5	2	31
VII B	6	2	2	8	11	29
VIII A	27	3	2	3	3	38
VIII B	10	4	1	9	8	32
Total	253	44	27	162	136	622

Cei care vorbeau limba bulgară (dar o bulgară într-un avansat proces de românizare) 297, formau mai puțin de jumătate din numărul total de elevi, adică un procent de 47,7%. Români erau în proporție de 25,72%, țiganii 21,86%, 4,36% fiind proveniți din familiile mixte, româno-bulgare, care nu cunoșteau limba bulgară, în familie vorbind numai românește.

Astăzi, în 1999, numărul total al elevilor este de 900, din care 240 de „sârbi”, 80 de țigani și 580 de români. În 1982, „sârbii” erau în proporție de 47,7%, azi - 26,6%;

56

români erau în proporție de 25,72% - azi, 64,44% iar țiganii, 21,86% în 1982 - 8,88% în 1999. Creșterea numărului de români se explică prin construcția blocurilor de pe strada București, de la Poarta Bucureștilor până la linia de centură, unde au venit români din orașul Târgoviște, din județ sau din alte regiuni ale țării: Moldova, Ardeal, Dobrogea, Oltenia, părinții elevilor lucrând pe Platforma industrială a orașului.

Școala este bine încadrată cu 41 cadre didactice titulare, din care 25 cu gradul didactic I și 8 cu gradul didactic II. S-au amenajat în școală laborator de fizică și chimie, cabinete de limba română, matematică, geografie, biologie și un foarte interesant cabinet de folclor, organizat de învățătoarea Mioara Băilă.

Grădinița

Dacă școala nr. 3 a fost a cincea școală înființată în oraș (după școlile nr. 1 și 2 de fete și băieți), în schimb, în ceea ce privește învățământul preșcolar, Mahalaua Sârbească deține întâietatea; aici s-a înființat prima „grădină de copii” din oraș.

În 30 martie 1908, în casele preotului I.B. Constantinescu din Calea Domnească nr. 315 se deschidea prima grădiniță de copii sub conducerea Elenei Băjenescu. Grădinița era menită să vină în ajutorul școlii, scopul pentru care a fost înființată fiind acela de a-i învăța pe copii românește.

Chiar de la început, atât educatoarea cât și micuții pe care îi învăța, au avut de luptat cu mari greutăți. Chiar după trei ani de la înființare, grădinița era complet lipsită de strictul necesar, „neavând nici cel puțin o bancă; copiii erau nevoiți să stea pe jos, ca-n timpurile vechi”⁷³. Mobilier nu era, dosarele arhivei erau păstrate

⁷³Arhivele Statului - Filiala jud. Dâmbovița - Fond Primăria orașului Târgoviște, Ds.18/1910, f.7

pe ferestre, nici un fel de material, absolut necesar pentru educarea unor copii de vîrstă mică; lemn nu erau, aşa că pentru un timp, în 21 octombrie 1910 se hotărăşte închiderea acestei grădiniţe, mai ales că frecvența nu era prea bună⁷⁴.

Totuşi, necesitatea acestei grădiniţe era adânc simțită, încrucișat în cartierul pe care îl deservea erau aproape numai bulgari ai căror copii trebuiau să învețe neapărat limba țării și să fie astfel crescuți ca să iubească țara ce-i adăpostea.

Grădinița se redeschide; la insistențele Ministerului Instrucțiunii Publice pe lângă Primăria orașului Târgoviște, aceasta trimite câteva bânci „aruncate de la o școală” și lemn pentru foc. Grădinița a funcționat în diferite case din mahala, până când s-a construit noul local al școlii nr. 3; un timp a fost găzduită într-o clasă a noului local. Funcționează în localul școlii până în 1920, când este evacuată la cererea moștenitorilor lui Samuel Iosif, care pretind că localul a fost construit pentru școală, nu pentru grădiniță. În 1922, „grădina de copii funcționează într-o sală murdară de zeci de ani necurățată, neavând nici sobă. O singură grădină de copii într-un oraș capitală de județ pe lângă o populație străină este sortită desființării din lipsa fondului suficient întreținerii”⁷⁵.

Cu toate greutățile și lipsurile, chiar dacă uneori cursurile se închideau din lipsă de lemn, grădinița continua să existe. În 1925, Primăria a dat Comitetului școlar al Grădiniței de Copii din Mahalaua Sârbilor terenul pe care îl avea la fosta barieră București de pe Calea Domnească, cu condiția să se construiască imediat pe el un local propriu pentru grădiniță. În lipsa fon-

⁷⁴Idem, f.19.

⁷⁵Arhivele Statului - Filiala jud. Dâmbovița - Fond Primăria orașului Târgoviște, Ds.7/1922

58

durilor necesare construcției, aceasta nu s-a realizat însă, terenul fiind arendat de către Comitetul școlar. În 1928 grădinița funcționa din nou în localul școlii. Chiar dacă conducerea școlii aproba funcționarea grădiniței în localul său, „această grădiniță nu avea material didactic suficient și nici un fel de mobilier propriu copiilor mici, ca: măsuțe, scăunele, băncuțe, etc. Iată cum era descrisă situația grădiniței de către un reprezentant al Revizoratului școlar:

„Grădinița funcționează în localul școalei unde am găsit prezentă pe d-na Maria Ionescu care împreună cu o fetiță tremurau pe lângă o sobă a cărei ușă se închide printrindu-se cu un lemn din care cauză este veșnic friguroasă. În acest atelier se află scule ca: teighele de tâmplărie, damigene de îmbrăcat cu nuiele, o tocilă pentru ascuțit unde se lucrează cu apă din care cauză dușumeaua este veșnic udă; camera mai este întrebuințată și ca sală de teatru cu scenă, culise, cortină”⁷⁶.

Așa arăta grădinița de copii în 1942! Între timp școala devine neîncăpătoare pentru propriii copii: 5 săli de clasă cu 10 posturi și 10 învățători, toți prezenți la cursuri, funcționând pe jumătăți de zile.

De aici grădinița a fost mutată pe Calea Ploiești nr. 1, în fostele case ale lui Samuel Iosif, clădire în care s-a aflat un timp și Dispensarul. În 1971, când s-a dat în folosință Grădinița nr.7 din strada Nicolae Bălcescu (azi strada București) nr.450, copiii din cartierul Matei Voievod veneau aici.

După ce s-a construit cartierul Micro XI și au venit la Grădinița nr. 7 copiii de la blocuri, aceasta a devenit neîncăpătoare.

În 1977, cu fonduri din contribuția cetățenilor, s-a dat în folosință un nou obiectiv: grădinița de copii de

⁷⁶Arhivele Statului -- Filiala jud. Dâmbovița -- Fond Primăria orașului Târgoviște, Ds.9/1942, f.3

pe strada Ploiești. Pentru prima dată copiii preșcolari din acest cartier se bucurau de o grădiniță a lor, pe care părinții le-au dăruit-o.

Astăzi localul grădiniței este dotat cu mobilier adecvat scopului pe care-l urmărește învățământul preșcolar.

Caracteristici arhitectonice

Principala realizare sub raport arhitectonic este biserică Sf. Nifon, așezată pe strada București, la granița între orașul Târgoviște și cartierul Matei Voievod. Pisania bisericii atestă vechimea ei:

„Ce te miri și mă privești? Nu mă cunoști? Socotește că pă acest loc au fost clăditu în zilele Radului voievod un sfint lăcaș, zidit și de sfîntul Nifon, de Radu Voievod surghiunit; ear în vremi prăpăditu; din temelie zidită și hramul Sfântului Nifon pomenit, de hristiani orășani Târgovești și alăturași străinii ajutători și cu toate odoarele împăodobitu, ear dintru începutu au fost și stăruitori dumnealor d. Sandu Dudea, d. Gheorghe Zet Lazăr, d. Ion Berindei, Tudorache brat Racoviceanu, Avram zugrav, Niță Pârvu, d. Niculae Fusea. Petre Bădulescu în domnea luminatului nostru Barbu Știrbei voievod, fiind mitropolit d. Nifon leat 1854 decembrie 9”⁷⁷.

Reiese deci că biserică a fost construită în vremea lui Radu cel Mare. Tradiția spune că ea ar fi fost construită pe locul unde, plecând din oraș, Nifon, fostul patriarh al Constantinopolelui, supărat pe domnitorul care-l surghiunise, și-a scuturat papucii, blestemând pe orășeni că aşa cum nu mai e nici un fir de praf pe papucii săi, aşa să nu agonisească ei nimic. În spatele

⁷⁷N. Iorga -- Inscriptii din bisericile României. - Ed. 1908, vol.II, p.359

actualei biserici se văd urmele unei clădiri mai vechi, care n-au fost încă cercetate de arheologi.

Biserica a fost rezidită din temelii la 1854, dar păstrează tâmpla vechiului lăcaș pe care sunt două însemnări din anii 1829 și 1832, prima amintind de zugrăvirea altarului: „Să se știe de când s-au zugrăvit altar 1829 aprilie 20”, a doua „1832 iunie 27 a venit Chisălev la Târgoviște”. A fost reparată la 1829, fiind zugrăvită la 1903. Biserica a avut o icoană de hram care ilustra pasaje din opera lui Gavril Protul, din viața Sf. Nifon; această icoană nu s-a păstrat decât în două copii de la începutul secolului XX. În biserică se află o icoană de mari dimensiuni (133 x 80 cm.) a Sf. Nifon, din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, având pictate în colțurile de sus două scene din viața patriarhului⁷⁸.

Biserica Sf. Nifon

⁷⁸Nicolae Stoicescu - Târgoviștea și monumentele sale. - București : Ed. Litera, 1976, p.226

Arhitectura civilă este reprezentată de casele „sârbilor”. Tipul de casă bătrânească, cu prispă, două camere despărțite de o tindă, aproape că nu mai există; mai sunt câteva în tot satul:

*Case bătrânești
de pe strada
Legumelor*

Pretutindeni sunt case noi, în cea mai mare parte cu un singur nivel, dar cu multe camere, însirate una după alta; prispa străjuită de stâlpi a fost închisă și transformată în verandă. Au început să apară în ultimii ani vile, cu un etaj sau chiar două, dovedă a bunăstării „sârbilor”.

Port, obiceiuri

Dintre toate trăsăturile ce caracterizează un popor, portul, tradițiile se păstrează o perioadă mai îndelungată, chiar dacă limba vorbită dispare, tradițiile încă se mai mențin, ele fiind o dovedă vie a originii etnice a populației respective. Așa se întâmplă cu populația din cartierul Matei Voievod: portul lor dovedește originea bulgărească.

Portul caracteristic populației din acest cartier este destul de variat. Cel mai vechi, întâlnit la femeile bătrâne, este format din sucman - o rochie fără mânecă (sarafan), lucrat din postav negru, pe marginea căruia un model lucrat cu roșu; peste sucman se poartă un șorț (tot din postav) pe care predomină trandafirii de toate mărimile și culorile. Trandafirul este motivul preferat. O cămașă lungă, bogat înflorată, sub formă de ie. Pe piept purtau o salbă bogată, formată din mulți galbeni, iar la mâini brățări; pe cap purtau o bentiță pe care erau cusute monede mici, de argint, prinse pe sub bărbie.

La bărbați predomină cojoacele și bundele cu înflorituri, căciulile de astrahan la cei mai bogăți, sau pălării, cămași lungi cu râuri pe poale și cu dungi din țesătură.

*costum popular
bulgăresc*

Un alt costum al femeilor este format din vâlnic, lucrat tot din postav gros, dar înflorat, peste care se poartă același șorț înflorat. Și la vâlnic (un fel de fustă încrețită) se poartă cămașă bogat înflorată.

Mireasa este imbrăcată în costum popular, cu voal pe cap și coroniță albă. Tot în costum popular este îmbrăcat și ginerele.

*Mireasă și ginere în
Matei Voievod*

Caracteristici sunt ciorapii de lână lucrați cu motive florale sau dungi. Totul se lucra în casă, războiul de țesut găsindu-se în mai toate gospodăriile. Bineînțeles, astăzi războiul de țesut se poate vedea numai la muzeu. Sucmanul și vâlnicul sunt însă din ce în ce mai rare; în locul lor, femeile mai în vîrstă poartă astăzi o fustă puternic încrețită, lucrată din material cumpărat, peste care pun șorțul din postav înflorat, sau de cele mai multe ori unul mai simplu.

Tinerii care au urmat o școală și lucrează în diferite întreprinderi din oraș, sau chiar cei care au rămas să

64

lucreze la grădină, nu se mai deosebesc după port de ceilalți locuitori ai orașului.

De fapt, aceeași situație o întâlnim și în satele cu populație românească. Costumele naționale nu mai sunt purtate zilnic (cu mici excepții în satele de munte) - se păstrează și se îmbracă numai cu ocazia anumitor sărbători.

Din fotografiile de mai jos se poate urmări cum s-a transformat portul în cartierul Matei Voievod.

Obiceiuri de nuntă în cartierul Matei Voievod

Nunta este un obicei străvechi și ea marchează un consimțământ reciproc între doi tineri care se hotărăsc să întemeieze o familie pe baze sănătoase.

În „Sârbi”, după datina veche, nunta începe vineri și se termină marți. Neamurile miresei se strâng la ea acasă, iar rudele ginerelui fac același lucru la el.

Concomitent, încep a face preparațiile pentru buna desfășurare a ceremoniei, care va fi un prilej de petrecere și veselie. Se începe pregătirea mâncăturilor, dulciurilor, podoabelor și a tuturor celor necesare nunții. Lucrurile miresei sunt aşezate frumos, într-o ladă împodobită cu desene multicolore. Sâmbătă dimineața, pe la orele zece, se aşează masa la ginere acasă și, după ce iau o gustare, neamurile, împreună cu părinții ginerelui, pornesc să facă o vizită la mireasă acasă, purtând multe plocoane, cozonaci, plăcintă (renumita plăcintă sârbească), găini fripte, și multe altele. Tinerii au în mână câte o ploscă plină cu vin sau rachiu. Pe drum, când întâlnesc cunoștințe, le dau să guste, cinstind din băutură; aceasta reprezintă de fapt invitația la nuntă, pentru a doua zi. În dreptul casei nașului, alaiul se împarte în două: jumătate se oprește și intră în casa nașului, iar restul o pornește înainte spre casa miresei, ducând plocoanele.

Atât la naș, cât și la mireasă, se întind mese, unde se urează noroc și fericire tinerilor care se vor căsători în curând. Alaiul a fost însoțit de o căruță încărcată cu mulți copii, îmbrăcați în haine de sărbătoare. În căruță se găsesc unele lucruri pe care ginerele le trimite în dar miresei: o gâscă, un braț de lemn, o funie de ceapă și dulciuri. Fiecare este un simbol.

Alaiul ocolește pe străzi, iar copiii din căruță scot chiote de veselie. Uneori căruța e însoțită de tineri călăreți, care poartă panglici multicolore și flori sau pene de păun la pălărie. Până la urmă, alaiul se înapoiază de unde a plecat, adică la ginere acasă. Acest alai este însoțit și de câțiva lăutari, care acompaniază petrecerea cu melodii vesele. Uneori convoiul se oprește și tineri și vârstnici dansează. Tot sămbătă dimineață doi nuntași din familia ginerului pornesc cu ulciorul cu vin sau țuică pe la toate rudele apropiate și pe la prieteni, invitându-I să participe la nuntă și să sprijine buna organizare a acesteia. Unele fete sunt poftite să dea o mâna de ajutor la prepararea mâncărurilor gustoase, la aşezarea mesei, la servit etc.

Sâmbătă seara, atât la mireasă, cât și la ginere, se face bradul - un alt ritual tipic. Un brad se împodobește cu bentițe de hârtie colorată și se anină la porțile mirilor și la naș, iar tinerii dansează, iau gustări și petrec până aproape de miezul nopții. Acasă la mireasă, tot trusoul ei este expus într-o cameră frumos împodobită, cu scopul de a fi admirat de vizitatori. După ce petrecerea bradului s-a sfârșit, se aduce la masă o pâine ornată cu bomboane colorate și mărunte. „Petrecerea bradului” are loc atât la ginere, cât și la mireasă. Prietenele miresei, după ce-au servit masa, în seara bradului dorm la ea acasă, arătându-și în felul acesta încă o dată bunele lor sentimente de amicitie față de mireasă.

A doua zi, duminică, fetele care au reprezentat prietenele miresei o duc la fântână și, după ce scot apă proaspătă, pornesc cu un vas și ocolește satul, scoțând chiote de veselie și cântând melodii de nuntă în care se fac urări de bine celor care își vor uni viața prin căsnicie. După ce-au colindat peste tot, fetele se întorc la

mireasă acasă și cu apa din vas toarnă la toți din casă, ajutându-i să se spele, pentru a fi curați în vederea ceremoniei care va urma.

După aceea, fetele îi ajută miresei să se îmbrace pentru nuntă, să-și aşeze beteala, rochia, voalul. Soacra aduce miresei voalul și lămâia, contribuind și ea la împodobirea miresei.

Duminica, pe la orele 10-11 dimineața, ginerele, împreună cu rudele, se duce la naș în căruțe frumos împodobite cu covoare înflorate. Când sosesc la casa miresei, câțiva tineri din alai se desprind, iar unul dintre ei poartă un brad frumos împodobit cu beteală, bentițe colorate, nuci poleite, figuri de turtă dulce. Bradul reprezintă veselia prin culoarea lui și belșugul prin podoabele și conținutul lui. Tinerii nuntăși „pocânzei” înconjoară de trei ori casa și bat în ușa ei, cerând să li se dea mireasa pentru a o preda nașului și ginерелui. După ce li s-a dat mireasa, nunta continuă: urmează ceremonia religioasă - la biserică, apoi masa, petrecându-se toată noaptea.

Nunta continuă luni; rudele apropiate pregătesc „danțul”, iar unii dintre nuntăși poartă măști la ochi, ca să nu fie recunoscuți. Pe drum le cântă lăutarii, iar ei dansează după muzică și scot chiote de veselie. Unii dintre „petrecăreții mascați” pătrund prin curțile ruderelor sau cunoșcuților apropiati și cer câte o găină, un cocoș, o rață, apoi le anină de o colibiță, pornind mai departe cu chiote și strigături. Păsările primite în dar sunt gătite acasă la socrul mare și acolo petrecerea se redeschide. Luni seara, mireasa e „îmbrobodită” de către nași, după ce mai înainte a ocolit ulița, însorită de alaiul ei. Tot timpul, mireasa a avut în mână o tavă frumos împodobită cu un ștergar înflorat și având pe ea o broboadă cu agrafe, un cașmir, și alte podoabe. Îmbro-

68

bodirea miresei indică faptul că de acum ea nu mai face parte din rândul fetelor, ci a trecut în rândul nevestelor.

Marți dimineața este ultima etapă a nunții - vizita la socrul mic, unde se aşterne o nouă masă⁷⁹.

Astăzi nunta se face mai simplu, păstrându-se numai câteva obiceiuri, de exemplu: dansul bradului, mersul la fântână, etc. De obicei începe sămbătă seara și se termină duminica. Tot mai mulți tineri organizează nunta în oraș, la restaurant, sămbătă seara și se rezumă la cununia religioasă, masă și dans.

Alte obiceiuri care se mai păstrează sunt colindele cu prilejul sărbătorilor de iarnă.

În ajunul Anului Nou, băieții merg prin sat cântând:

*Această noapte e pentru noi
Cea mai frumoasă dintre sărbători
Că noi cu toții venim acum
Să vă urăm de Moș Ajun
Ne dați, ne dați ori nu ne dați.*

După ce au terminat de cântat, sunt poftiți în casă și, având un băț în mâna, îl joacă într-o găletușă cu porumb, spunând:

*Șili pili coledă
Șili pili coledă*

După aceea li se dau covrigi și bani.

Tot de Anul Nou, băieții se îmbracă în străie de cioban și merg cu capra confectionată din lemn.

„Lăzărița” este un obicei specific acestui cartier; cu o săptămână înainte de Paști (în sămbăta lui Lazăr) merg cu colindul din casă în casă, numai fetele, care au la ele un coș în care li se pun ouă, covrigi și bani.

„Tudorița” este un alt obicei caracteristic cartierului Matei Voievod. La 27 februarie, de Sf. Teodor, are loc la biserică o slujbă de sănătate pentru cai (am amintit deja

⁷⁹Povestit de bătrâna Sfetcu Maria, din cartierul Matei Voievod, în 1982

că în viața „sârbilor” caii au avut un rol foarte important și pentru alte animale. Femeile din cartier fac niște pâinici, în formă de păpușă, le pun în coșuri și le duc la biserică, pentru a fi sfintite în timpul slujbei. Apoi pâinicele sunt împărțite pe stradă; le mănâncă și călăreți, și cai. Tineri îmbrăcați de sărbătoare călăresc pe cai frumos împodobiți; în curtea bisericii, preotul sfîntește cu un busuioc cal și călăreț.

„Lăzărița” și „Tudorița” sunt obiceiuri vechi, pe care bulgarii de la Târgoviște le păstrează până în zilele noastre.

Foarte puțin în amintirea celor mai bătrâni din sat se mai păstrează cântece vechi, ce amintesc drame trecute, cum ar fi de pildă versurile:

*Un turc trece prin pădurea verde
Tutun bea cu roșie lulea
Tutun bea, fumului nu dă drumul
Înaintea lui mâna pe Dina roabă
Din Româneasca țară,
Din Româneasca țară, noră de popă
Biciul o bate pe trupul subțire,
Calul o calcă pe alte călcâie, –
Turcul îi zice: Ia aruncă-ți, Dino, copilul!*⁸⁰

În general, atât folclorul, cât și portul lor se pierde. Costumele lor populare sunt păstrate cu grijă, dar nu le mai poartă nimeni.

Așezați aici cu 149 de ani în urmă, treptat, treptat, s-au adaptat felului de viață al societății românești. În momentul în care a intervenit școala, ei și-au însușit cultura românească, procesul de românizare fiind din ce în ce mai rapid.

⁸⁰Ivan Dumitru - Documente de limbă și folclor din satul Matei Voievod - comunicare ținută în cadrul Filialei de istorie și filologie în 1955. - inedit

S-au menținut ca populație bulgară distinctă, cu limba, obiceiurile și tradițiile lor; în momentul în care și-au însușit cultura și limba poporului în mijlocul căruia trăiesc și nimeni nu s-a mai preocupat de păstrarea caracteristicilor lor etnice, acestea au început să dispare.

Nimic nu-i mai deosebește pe tinerii din cartierul Matei Voievod, antrenați în viața trepidantă a zilelor noastre, de ceilalți tineri români.

Aruncând o privire de ansamblu asupra evoluției cartierului Matei Voievod de la vechea Mahala Sărbească, caracterizată prin mizerie și sărăcie, până la înfloritorul cartier al orașului Târgoviște de astăzi, se poate constata că de-a lungul vremurilor populația bulgară, refugiată de răul turcilor și stabilită pe meleaguri românești, a conviețuit în mod pașnic cu populația românească.

Cartierul Matei Voievod în perspectivă

În 1989 a existat un plan de sistematizare a orașului, întocmit încă din 1986; conform acestui plan, se aprobase sistematizarea străzii Nicolae Bălcescu (azi Calea București) de la școala nr.3 până la intrarea în Ulmi, pe porțiunea ce străbate cartierul Matei Voievod. Sistematizarea cuprindea amenajarea acestei străzi pentru 4 benzi de circulație în ambele sensuri; pe de o parte și de alta urmau să se construiască blocuri cu patru și șapte nivele⁸¹. A fost amenajată strada și s-au construit blocuri numai între școala nr. 3 și Linia de Centură a orașului, între 1986 și 1989. După 1989, nu s-a mai construit nimic, proiectul fiind abandonat.

⁸¹ Institutul de proiectări al jud. Dâmbovița - Planul de sistematizare al orașului Târgoviște, 1986

Se putea prevedea cu ușurință (mai ales că în blocurile nou construite ar fi urmat să locuască mulți români), completa asimilare a acestei populații bulgărești de către populația majoritară românească.

După 1989, lucrurile s-au schimbat. Măsurile luate de guvernele postdecembriște, de menținere a caracteristicilor etnice, au fost simțite și aici. Pe plan național s-a organizat Comunitatea Bulgarilor din România - „Brats-tvo” (Frăția). Ca o filială a acestei Comunități, s-a organizat Asociația Culturală a Bulgarilor din Târgoviște, numită „Zaedno” (Împreună) - care și-a propus organizarea unor activități menite să împiedice asimilarea etnică, să asigure strângerea legăturilor culturale cu Bulgaria, învățarea limbii bulgare de către tineri și copii. Este condusă de un comitet format din locuitori ai cartierului Matei Voievod (Anexa 4).

Școala a desfășurat o activitate susținută pentru a face cunoscută elevilor originea populației bulgare, istoricul acestei așezări. Învățătoarea Mioara Băilă s-a ocupat în mod special de această problemă: a organizat într-o sală a școlii un cabinet de folclor, unde a expus diferite costume populare bulgărești scoase din lăzile de zestre ale bătrânilor, obiecte casnice specifice cartierului. În august 1998, Asociația Bulgarilor din Târgoviște și școala hotărăsc să acționeze împreună pentru menținerea caracteristicilor etnice ale acestei populații și organizează un grup folcloric numit „Bosilce” (Busuiocelul) cu specific bulgăresc, care să reprezinte asociația la toate manifestările culturale.

Un rol deosebit în organizarea ansamblului „Bosilce” cât și la alcătuirea repertoriului în limba bulgară l-au avut cele două educatoare de la Grădinița nr. 12 din cartier: Florica Ionciu și Steluța Ghergu, membre ale Asociației Bulgarilor din Târgoviște, iar învățătoarea Mioara Băilă s-a ocupat de partea coregrafică. Ansam-

blul cuprinde elevi bulgari dar și români, care interprează cântece populare, dansuri din folclorul bulgăresc și românesc.

Pe 5-6 septembrie 1998, ansamblul „Bosilce” participă la Festivalul de folclor de la Băilești. Tânărul ansamblu „Bosilce” își face debutul cu mare succes, obținând la Băilești diploma de onoare și fiind apreciat ca cea mai aplaudată formație.

Pe 9-10 octombrie 1998 au loc „Zilele orașului Ruse”, la care participă și copiii bulgari de la Târgoviște, care au fost apreciați pentru calitatea spectacolului și autenticitatea costumelor.

În decembrie (4, 5 și 6), ansamblul „Bosilce” participă la Festivalul Internațional „Egali sub soare”, la Varna, în Bulgaria, unde s-au întâlnit ansambluri folclorice din şapte țări.

Asociația Bulgarilor din Târgoviște și-a propus în planul său de activitate ca la școala nr.3 („Smaranda Gheorghiu”) să se înființeze, la cerere, clase în care să se predea limba bulgară, aceasta având în vedere faptul că cei tineri au uitat limba maternă a părinților lor.

Având în vedere această activitate, desfășurată de Asociația Culturală a Bulgarilor din Târgoviște „Zaedno”, împreună cu școala, se poate prevedea că tinerii bulgari din cartier vor reveni la limba strămoșilor lor, cunoscând perfect, în același timp, și limba română.

De remarcat este faptul că din cartier s-au ridicat tineri care au devenit în timp învățători și profesori de limba română foarte apreciați în oraș, precum Elisabeta Neguț, sau Elena Popescu (Petcu).

Cartierul Matei Voievod va deveni în curând un cartier înfloritor al orașului Târgoviște, care nu va mai aminti cu nimic de vechea mahala sărbească, plină de gropi și noroaie.

Bulgarii de la Târgoviște sunt (și au fost întotdeauna, de când s-au așezat aici) cetățeni loiali ai patriei adoptive, contribuind prin munca și jertfele lor, la înflorirea ei.

Anexa nr. 1

Lista celor 57 de familii de bulgari care au venit în 1851 de la Băleni și s-au stabilit în S.E. orașului Târgoviște⁸².

1. Monea sin Petea	30. Matu sin Pîrvan
2. Panu Manof	31. Petcu Seguiu
3. Petcu sin Danciu	32. Stișu sin Pîrvan
4. Dumitru sin Matei	33. Pîrvan sin Stișu
5. Paciu sin Ștefan	34. Petcu sin Hacu
6. Sencu sin Dane	35. Ivan sin Petcu
7. Ghergu Olteanu	36. Mihal sin Hacu
8. Tatú Ghincu	37. Micu sin Camen
9. Ghergu sin Trifon	38. Micu sin Micu
10. Dumitru sin Ghergu	39. Micu sin Pîrvan
11. Gheorghe sin Stoian	40. Sfetcu sin Tenea
12. Petre sin Stoian	41. Mitu sin Toader
13. Iovan sin Petre	42. Patu Ragiof
14. Micu Pacu	43. Pavel sin Patu
15. Tenea sin Tolea	44. Ivanciu sin Patu
16. Volciu sin Pavel	45. Petcu sin Mișcu
17. Tudor Brat Ignat	46. Macavei sin Mișcu
18. Cozma sin Tudor	47. Safciu sin Mișcu
19. Nicola sin Ignat	48. Simion sin Panof
20. Ivan sin Ignat	49. Tone sin Panof
21. Petre Pacu	50. Gheorghe Iatof
22. Tudor Pacu	51. Iotu sin Tecu
23. Iovan sin Ghene	52. Nicola sin Tecu
24. Danciu Văcaru	53. Marin sin Voiciu
25. Iovan sin Danciu	54. Voiciu sin Nicolof
26. Vâlcium sin Petu	55. Ghergu sin Păluf
27. Gheicu sin Paluf	56. Hristu Marin
28. Iovan sin Hristu	57. Marin sin Hristu ⁸²
29. Eanache zet Nicu Croitoru	

⁸²Arhivele statului - Filiala jud. Dâmbovița - fond Primaria orașului Târgoviște, Ds.56/1940, f.16

Anexa nr. 2
**Tabelul celor cazuti pe câmpul de lupta
 în primul război mondial⁸³**

Nr Crt	Nume și prenume	Strada unde locuiau	Unitatea din care au făcut parte
1	Georgescu Paraschiv	Grădinari	Reg.62, infanterie
2	Petcu Florea	Legumelor	Reg.62, infanterie
3	Stoian Ilie	Calea Ploiești	Reg.62, infanterie
4	Petcu Cosman	Grădinari	Reg.62, infanterie
5	Ivan Toader	Grădinari	Reg.62, infanterie
6	Sfetcu Simion	Legumelor	Reg.62, infanterie
7	Sfetcu Nicolae	Legumelor	Reg.62, infanterie
8	Nae Stan Pandele	Calea Domnească	Reg.62, infanterie
9	Paraschiv Stelian	Calea Ploiești	Reg.62, infanterie
10	Petcu Nicolae	Legumelor	Reg.62, infanterie
11	Petre Toader	Grădinari	Reg.62, infanterie
12	Toader Gheorghe	Grădinari	Reg.62, infanterie
13	Stoian Paraschiv	Calea Ploiești	Reg.62, infanterie
14	Toader Nicolae	Calea Domnească	Reg.62, infanterie
15	Sfetcu Constantin	Legumelor	Reg.3, artillerie grea
16	Ion Ivan	Grădinari	Reg.3, Cetate
17	Matei Savu	Legumelor	Compania 2, Pionieri
18	Safciu Toader	Legumelor	Reg.6, artillerie
19	Stan Petre	Legumelor	Reg.22, infanterie
20	Dumitru Enache	Grădinari	Reg.22, infanterie
21	Nicolae Ilie	Grădinari	Manutanța centrală București
22	Paraschiva Ion	Calea Ploiești	Bateria 2, vânători
23	Negoitescu Grigore	Calea Ploiești	Reg.22, infanterie
24	Petre Pavel	Grădinari	Reg.62, infanterie
25	Lisu Andrei	Legumelor	Reg.62, infanterie
26	Matei Paciu	Grădinari	Reg.62, infanterie
27	Mitu Angelescu	Grădinari	Reg.62, infanterie
28	Pârvan Petre	Legumelor	Reg.62, infanterie
29	Toader Nicolae	Legumelor	Reg.62, infanterie

⁸³Arhivele statului - Filiala jud. Dâmbovița - fond Primaria orașului Târgoviste, Ds.13/1919, f.44-101, 102, 252, 298, 379-385

Mutilați

1. Ion Pavel din str. Legumelor a pierdut mâna stângă și piciorul drept
2. Cozman Teodor din str. Grădinari a pierdut piciorul drept
3. Florea Savu din str. Legumelor a pierdut un ochi și cerul gurii
4. Simion Pîrvan din str. Legumelor a pierdut un ochi
5. Ivan Pavel din str. Legumelor a pierdut o mâna

Anexa nr. 3

**Directorii Scolii Nr.3, „Smaranda Gheorghiu”
din Târgoviște de la înființare până astăzi (1890-1999)**

Nume și prenume	Perioada în care a fost director
1. Pr. Nicolae Gr. Aramă	1890 - 1891
2. Pr. I. Constantinescu	1891 - 1900
3. B. Ionescu	1900 - 1901
4. Lucreția Ignătescu	1903 - 1905
5. Pr. Nicolae Gr. Aramă	1905 - 1908
6. Stelian Constantinescu	1908 - 1909
7. Stan Ipac	1909 - 1910
8. Pr. Nicolae Gr. Aramă	1910 - 1914
9. I. Ghițescu	1914 - 1920
10. A. Gratian	1920 - 1926
11. St. Chivu	1926 - 1930
12. Titu Nițescu	1930 - 1934
13. Ioan Nițescu	1934 - 1939
14. Dumitru Băloiu	1939 - 1940
15. Petre Avramescu	1940 - 1947
16. M. Georgescu	1947 - 1948
17. Nicolae Ionescu	1948 - 1954
18. Elena Georgescu	1954 - 1956
19. A. Vintilescu	1956 - 1958
20. Dumitru Gherghescu	1958 - 1959
21. Dumitru Cănuțescu	1959 - 1961
22. Elena Olaru	1961 - 1966
23. Dumitru Gherghescu	1966 - 1968
24. Gheorghe Trandafirescu	1968 - 1974
25. Ion Vrăbiescu	1974 - 1989
26. Viorica Bădițoiu	1989 - 1999
27. Ioana Banu	1999 -

Anexa nr. 4

**Membrii comitetului de conducere al
Asociației Culturale „Zaedno“ a bulgarilor
din cartierul Matei Voievod
- Târgoviște -**

1. Pavel Ion - Președinte
2. Costache Vasile - Vicepreședinte
3. Ivan Florea - Secretar
4. Vălu Dumitru - membru

Președinte de Onoare al Asociației

5. Ionciu Florica - membru
6. Ghergu Steliana - membru
7. Enache Nicolae - membru

Cuprins

Prefață.....	5
Bulgarii de la Târgoviște.....	9
Așezare geografică.....	9
Populație.....	11
Starea sănătății.....	18
Evoluția istorică.....	20
Viața economică.....	35
Viața culturală - școala.....	43
Grădinița.....	56
Caracteristici arhitectonice.....	59
Port, obiceiuri.....	62
Obiceiuri de nuntă în Cartierul Matei Voievod.....	65
Cartierul Matei Voievod în perspectivă.....	70
Anexa 1.....	74
Anexa 2.....	75
Anexa 3.....	77
Anexa 4.....	78
Cuprins.....	79

Tipărit la ARARAT srl.

B-dul Carol I, nr. 43
Sector 2 – Bucureşti

Principalele Române au constituit multă vreme un loc de refugiu pentru popoarele din sudul marelui fluviu, supuse direct sălbaticiei apăsări otomane...

...Din mențiunile documentare și din amintirile celor de azi, conchidem că de obicei cei care au venit mai târziu se opreau acolo unde se găseau mai dinainte elemente balcanice, fapt explicabil de altfel, prin înclinarea firească a oamenilor de a se simți mai bine lângă cei mai aproape lor, și apoi nu trebuie exclusă posibilitatea unor legături permanente între cei care se strămutaseră în nordul și cei ce rămăseseră în sudul Dunării.

Așa se pare că stau lucrurile și cu bulgarii din marginea de Sud Est a Târgoviștei, cartierul „Matei Voievod”.